วิชาการอภิวัฒน์

Journal of Apiwat Academic
ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน ก.ค.-ก.ย. 2567
ISSN 3027-6926 (Online)

วารสารวิชาการอภิวัฒน์

www.academic-journals.com สื่อกลางการเผยแพร่บทความวิชาการ
บทความวิจัย ในรูปแบบวารสารออนไลน์

ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

พระเทพวัชรธรรมภาณี (วิชา อภิปญฺโญ) ป.ธ.7 ดร.	รองเจ้าคณะภาค 8
พระราชพัชรธรรมเมธี (ลักษณะ กิตฺติญาโณ) ป.ธ.9 ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พ่อขุนผาเมือง
พระเมธีปริยัติธาดา (บุญพรม จารุปญฺโญ) ปธ.7 ดร.	เจ้าคณะอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
พระมหาสุธรรม สุรตโน ป.ธ.9 ดร.	ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา มูลนิธิธรรมกาย
พระมหาชัชวาล โอภาโส ป.ธ.9 ดร	รองเจ้าคณะอำเภออุทุมพรพิสัย

บรรณาธิการบริหาร

ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ

กองบรรณาธิการ

ดร.สมสวย เจริญใจธนะกุล
ดร.อุบล อุดร
ดร.เขมิกา วรสันโต
ดร.สุธีรา งามเกียรติทรัพย์
ดร.ธวัชชัย ฉินส่งธีระพานิช
โชคชัย มันตานุรักษ์
กมลทิพย์ พฤกษมาศ

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

พระครูโอภาสนนทกิตติ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูกิตติญาณวิสิฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.อำนวย เดชชัยศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย แหวนเพชร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒผล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย มุกสง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.พัชโรบล จริยฐิตินันท์	มหาวิทยาลัยพะเยา
ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร	มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ฝ่ายจัดการ

ดร.สุทิศ สวัสดี

ดร.ทองดี ศรีตระการ

ดร. อรุณรัตน์ วิไลรัตนกุล

บรรณาธิการฝ่ายศิลป์

ดร.ประวิทย์ ชัยสุข

ผู้จัดการ

โชคชัย มันตานุรักษ์ โทรศัพท์ ๐๘๘-๐๐๗-๒๘๙๖ e-mail : chokchai.muntanuluk@gmail.com
๔๐/๑๗ หมู่ ๘ ตำบลคลองสอง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการอภิวัฒน์ ISSN : 3027-6926 (Online) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูอาจารย์ นักการศึกษา นักวิจัย นักวิชาการ และนิสิตนักศึกษาตลอดจนผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสนำผลงานวิชาการและงานวิจัย ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา การศึกษา การบริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยาและการแนะแนว ภาษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสาขาวิชาสหวิทยาการอื่นๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อ่านประเมินต้นฉบับ จำนวน 2 ท่านต่อ 1 เรื่องในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) ซึ่งเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัย และการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารฉบับนี้ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้นเพียงผู้เดียว และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความลงตีพิมพ์และจะแจ้งให้เจ้าของบทความทราบหลังจากผู้ประเมินบทความตรวจอ่านบทความแล้ว

วารสารวิชาการอภิวัฒน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ (ราย 3 เดือน) ดังนี้
ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มีนาคม
ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน - มิถุนายน
ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม - กันยายน
ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม - ธันวาคม

สารบัญ

วิเคราะห์หลักไตรลักษณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์
THE ANALYSIS OF THE THREE CHARAETERISTICS IN AESTHETICS ASPECT
พระเรืองเดช โชติธมฺโม (เสียงเพราะ) 6

การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมาแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
THE ACADEMIC ADMINISTRATION OF SECONDARY SCHOOLS
IN SUKHUMA DISTRICT, CHAMPASAK PROVINCE, LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC
พระบุญหาญ ธีรเมโธ (อินทจักร), รศ.ดร.อินถา ศิริวรรณ, ผศ.ดร.เกษม แสงนนท์ 13

การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
LEARNING AND TEACHING MANAGEMENT OF DHAMMA STUDIES COURSE IN ACCORDANCE WITH IDDHIPADA 4
OF STUDENTS IN SECONDARY SCHOOLS LAMLUKKA DISTRICT PATHUMTHANI PROVINCE
พระครูพิศาลธรรมานุวัตร (สมนึก เตชธมโม), รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ 23

แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา
Development Guidelines Based on Good Governance for Administrators of Higher Education Institutions
พระมีน สิริปญฺโญ (ตรง), รศ.ดร.สิน งามประโคน, รศ.ดร.อินถา ศิริวรรณ 33

การบริหารวัฒนธรรมองค์กรตามหลักสังคหวัตถุ 4 กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล
Cultivating an Organizational Culture Aligned with the Four Social Conditions: A Path to Enhancing Educational Quality in the Rapidly Changing Digital age
โชคชัย มันตานุรักษ์ 42

ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปที่มีผลกับวัฒนธรรมองค์กรสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดอ่างทอง
Transformational leadership affecting organizational culture in Ang Thong Vocational Education Office
ฉลอง ศิริเพ็ง 48

การพัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้หลักธรรมของเยาวชนผ่านโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
Developing Life Skills and Dharma Learning for Youth through Buddhist Sunday Schools
ฉัตรชัย เล่งอี้ 59

วิเคราะห์หลักไตรลักษณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์

THE ANALYSIS OF THE THREE CHARAETERISTICS IN AESTHETICS ASPECT

พระเรืองเดช โชติธมฺโม (เสียงเพราะ)

นิสิตภาควิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาหลักไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2. เพื่อศึกษาทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ 3. เพื่อวิเคราะห์หลักของไตรลักษณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์โดยประมวลเอาแก่นความคิดทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงความงามเหมาะแก่ผู้ปฏิบัติ กล่าวโดยรวมถึงความมีอยู่ของความงามและคุณค่าความงามหรือศิลปะที่มีคุณค่าน้อยที่สุด ไปถึงมากที่สุด โดยเป็นสายเดียวกันไปจนจบ คือความงามขั้นสูงสุดตามแต่ละทฤษฎีของนักสุนทรียศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดสุนทรียศาสตร์แบบตะวันตก เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือความงามในศิลปะ ยังรวมไปถึงเรื่องรสนิยม มาตรฐานทางคุณค่าทางศิลปะ และสุนทรียศาสตร์ ความรู้สึกนึกคิดที่มนุษย์มีต่อศิลปะเป็นแนวคิดเชิงมนุษย์นิยม การให้ความสำคัญทางด้านวัตถุแนวคิดหลักไตรลักษณ์ มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยมุ่งเน้นด้านอารมณ์และความรู้สึก ความจริง ความดี ความงาม ตามรูปแบบของพุทธปรัชญาหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นประสบการณ์ทางความงาม

แนวคิดหลักไตรลักษณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์ ว่าด้วยความงามตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องเกิดจากการฝึกและปฏิบัติ ความงามที่เกิดจากศีลหรืออาทิกัลยาณังเป็นความงามเบื้องต้น ความงามที่เกิดจากสมาธิหรือมัชเฌกัลยาณังเป็นความงามในระดับกลาง และความงามที่เกิดจากปัญญาเป็นความงามในระดับสูง ประกอบไปด้วยการอนุเคราะห์ประโยชน์ ความเกื้อกูล ความสุขและความงามหลุดพ้นอันเป็นทั้งความงาม ความดี และความจริง เป็นผลของความงามจากหลักพุทธธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับ

คำสำคัญ: ไตรลักษณ์ สุนทรียศาสตร์

ABSTRACT

This study aims at studying Tilakkhaṇa (the three characteristics) in the Theravada, the theories of aesthetics, and analyzing Tilakkhaṇa (the three characteristics) oriented aesthetics by processing the core ideas of Buddhism. Saying that the beauty ideal for practitioners, overall, the existence of beauty and aesthetic values or artistic. To present the least to the most valuables of the beauty that represents the highest level according to the theories of aesthetics. Results from the study showed conclusion about the main ideas of Tilakkhana in aesthetics as follows:

The idea of western aesthetics is the science that deals with beauty. Especially the beauty in arts, this also includes tasteful and artistic value standards and aesthetics. Humans' sentiment on an art is an oriented idea of humanism and an emphasis on objects.

Analyzing Tilakkhana oriented aesthetics is associated with many things in human life by putting an emphasis on emotions, feelings, good deeds following the pattern of Buddhist philosophy or it can be said that the aesthetic experience will help us to feel pleasure.

The main idea in Tilakkhana oriented aesthetics deals with beauty in Buddhism that needs training and practice. The beauty created by our moral precept is a primary beauty, the beauty created by meditation is a middle beauty and the beauty created by wisdom is the highest level of beauty including assistance for benefits and happiness. Finally, the beauty disengagement or so-called the beauty plus goodness and truth, it is a result of the beauty of Buddhism that practitioners can get.

Keywords: three characteristics, aesthetics aspect.

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาแล้ว 2,500 กว่าปี ในชมพูทวีป หรืออินเดียในปัจจุบันนี้ โดยมีหลักคำสอนที่บันทึกอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกเรียกว่า **ศาสนธรรม** อีกนัยหนึ่งเรียกว่า **นวังคสัตถุศาสน์** ที่เป็นพุทธพจน์อันประกอบไปด้วยองค์ 9 คือ สุตตำ เคยฺยำ เวยฺยากรณำ คาถา อุทานำ อิติวุตฺตกำ ชาตกำ อพฺภูตธมฺมำ เวทลฺลำ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ในหลักคำสอนพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้อริยสัจ 4 อันเป็นสภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับสลายไป และทรงสั่งสอนพุทธบริษัท ให้พิจารณาเห็นความ ทุกข์ สาเหตุของความทุกข์ ความดับของทุกข์ และหนทางที่จะนำไปสู่การดับความทุกข์ ซึ่งเป็นผลโดยตรงของการปฏิบัติที่เรียกว่าปฏิเวธ ส่วนผลโดยอ้อม ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในสังคม เพราะอาศัยหลักพระธรรมวินัยเป็นสิ่งเหนี่ยวทางจิตใจ ในเบื้องต้นแห่งพุทธกาลยังไม่มีการแบ่งแยกออกมาเป็นนิกาย แต่ครั้นมาถึงหลังการทำสังคายนาครั้งที่ 1 แล้ว พระพุทธศาสนาก็แตกออกเป็น 2 นิกายใหญ่ ๆ คือ นิกายแบบดั้งเดิมหรือเถรวาท ได้แก่การยึดถือเอาตามคำหรือมติของพระ มหาเถระทั้งหลายมี

พระมหากัสสปะเป็นประธาน และได้มีการปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมาคือศาสนาพุทธแบบเถรวาท ใช้ภาษาบาลี ได้แก่ ไทย พม่า ลังกา เขมร ลาว ส่วนศาสนาพุทธแบบมหายาน ใช้ภาษาสันสกฤต ได้แก่ ญี่ปุ่น จีน ธิเบต ญวน และเกาหลี (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2535: 7) ถึงแม้ว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าจะมีมากมาย แต่พระพุทธองค์ก็ทรงเลือกแสดงธรรมแก่พุทธบริษัททั้งสี่ ให้ถูกต้องตามฐานะ หรือภาวะ พอที่จะรับธรรมะนั้น ๆ ได้ โดยเฉพาะคำสอนเรื่อง ไตรลักษณ์ เป็นคำสอนที่พระพุทธองค์ใช้เป็นพหุลานุสาสนี คือ เป็นคำที่ใช้พร่ำสอนมากหรือบ่อย ๆ เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ฟังได้เข้าถึงหลักความเป็นจริงของชีวิต และจะทำให้ผู้ฟังสามารถนำมาปฏิบัติตาม เพื่อให้เข้าถึงโลกียสุข คือ ความสุขในทางโลก และเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

เป็นโลกุตตรธรรม คือ การหลุดพ้นจากอาสวะกิเลส เข้าสู่พระนิพพาน ส่วนในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของมนุษย์ยังมีความเป็นอยู่แบบต้องแข่งขันกับเวลาเนื่องจากค่าครองชีพสูง จึงต้องดิ้นรนมากเพื่อให้ได้กับความต้องการ ความเห็นแก่ตัวก็มีมากขึ้น เมื่อขาดความพอดีกับสิ่งที่ตนเองมีอยู่ จึงทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ภัยธรรมชาติ น้ำท่วม ไฟไหม้ ลมพายุพัดถล่ม หรืออุบัติเหตุต่าง ๆ จนทำให้ต้องเสียทรัพย์สินเงินทอง กระทั่งถึงเสียคนที่รักในครอบครัวและญาติ ๆ ก็เกิดความทุกข์ โศกเศร้าเสียใจ หาทางแก้ไขหรือทางออกไม่ได้ ถึงกับทำร้ายตัวเอง เช่น ฆ่าตัวตาย ทำร้ายผู้อื่น เสียสติ พิการ ส่วนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา สอนเรื่องไตรลักษณ์ ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ของทุกสิ่งทุกอย่าง โดยในแต่ละวัน ทุกคนก็จะได้พบกับความสุขความทุกข์อยู่ตลอดเวลา เช่นดีใจ เสียใจ สุข ทุกข์ สรรเสริญ นินทา แตกต่างกันไป ซึ่งหมายถึงการได้พบเห็นความเปลี่ยนแปลงทางชีวิต คือ อนิจจตา ความไม่เที่ยง ทุกขตา ความเป็นทุกข์ อนัตตตา ความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ของ ๆ เรา สิ่งของต่าง ๆ ได้มาแล้วก็ต้องหมดไป เสื่อมไป สิ้นไป ชีวิตคนก็เช่นเดียวกัน มีทั้งความสมหวัง ผิดหวัง ความพอใจ ไม่พอใจ ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามสัจธรรมคือไตรลักษณ์ ซึ่งเกิดขึ้นอยู่กับทุกคน เมื่อเกิดปัญหา จึงเกิดความเดือดร้อน มีความทุกข์กายทุกข์ใจ เพราะหาทางออกหรือแก้ไขไม่ได้ เพราะเหตุที่ยังไม่เข้าใจในหลักของไตรลักษณ์ จึงเกิดความประมาททำกรรมต่าง ๆ กัน ไม่ได้พิจารณา มัวเอาแต่ความสุขสนุกสนาน หรือความเศร้าโศกเสียใจมาปิดบังสภาพความเป็นจริงไว้ จึงกลายเป็นความทุกข์ทางใจอย่างหนัก หาทางแก้ไขไม่ได้ แต่หากพิจารณาถึงคำสอนไตรลักษณ์ที่พระพุทธองค์สั่งสอนแล้ว ก็จะเข้าใจได้ว่า ความสุข ความทุกข์ ดีใจ เสียใจต่าง ๆ เป็นของไม่ยั่งยืนถาวรตลอดไป เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ไม่คงที่ กระบวนการนี้เกิดดับไปตามแต่จิตจะเหนี่ยวสิ่งใดขึ้นมาจับไว้ จิตจึงเป็นความคิดที่เกิด ๆ ดับ ๆ (พระมหาอำนาจ พลปญโญ, 2558: 113) ควรมองให้เห็นสภาวะที่เป็นจริงแล้วนำมาพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขกับตัวเองในการดำเนินชีวิต เปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาสที่ดี ไม่ประมาทในชีวิต สิ่งที่ไม่ดีก็จะดีขึ้น สิ่งที่ดีอยู่แล้วก็จะดียิ่งขึ้นไปอีก

ดังนั้น ในอดีตชีวิตจึงมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี ใช้สติปัญญาในการประกอบสัมมาอาชีพ เพราะได้เข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างดี การประพฤติปฏิบัติจึงอยู่ในหลักของศีลธรรม ทั้งตั้งอยู่บนฐานของความถูกต้องดีงาม การเป็นอยู่ของสังคมจึงมีความสุข เพราะได้อาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ทำให้คนสมัยก่อนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ มีธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดความรู้และสร้างปัญญาแก่คนทั้งหลาย โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการศึกษาเรียนรู้ธรรมะของคนในสมัยก่อน เมื่อเกิดปัญหาเรื่องความทุกข์ใจ เดือดร้อนใจ หรือความเปลี่ยนแปลงสูญเสียเกิดขึ้น ก็สามารถทำใจให้ยอมรับสภาวะนั้น ๆ ได้ ซึ่งจะต่างกับปัจจุบันที่ยังไม่เข้าใจถึงความเป็นจริงของไตรลักษณ์นี้ เพราะไปสนใจกับวัตถุจนมองข้ามถึงความเป็นจริงของธรรมะ ปัญหาจึงเกิดขึ้น ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างลำบาก เนื่องจากหาทางแก้ไขปัญหาหรือทางออกให้กับตัวเองไม่ได้

นักวิชาการนิยมศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบของการตีความคำสอนตามแนวแห่งเหตุผล ซึ่งเรียกการศึกษาด้วยวิธีดังกล่าวนี้ว่า “พุทธปรัชญา” เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้จะใช้คำว่า “ปรัชญา” ประกอบอยู่ในชื่อด้วย แต่ส่วนใหญ่ก็มักจะไม่มีการวิเคราะห์ถึงแนวคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์ของปรัชญาระบบนี้กันอย่างจริงจัง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะลักษณะของความเป็น

อุดมคติ ความซับซ้อนและความเข้าใจยากในเนื้อหาของสุนทรียศาสตร์เอง จนบางครั้งก็ถูกวิจารณ์ว่าเป็นวิชาที่ไร้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ในโลกของความเป็นจริง และยิ่งดูเหมือนจะไปกันไม่ได้กับพุทธธรรมหรือระบบคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มุ่งเน้น

การปฏิบัติฝึกฝนตนเองเพื่อทำหน้าที่แห่งชีวิตให้สมบูรณ์ที่สุด กล่าวคือเพื่อลดละกิเลสอันเป็นสาเหตุของความทุกข์ในชีวิตให้เบาบางและสิ้นไปในที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูกรวบรวมบันทึกไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกก็มีหลายตอนที่กล่าวถึง “ความงาม” ในลักษณะต่าง ๆ ไว้ด้วย โดยคำสอนเรื่องความงามดังกล่าวนี้ ปรากฏทั้งส่วนที่มีลักษณะการอธิบายซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับแนวคิดเรื่องความงามในสุนทรียศาสตร์ตะวันตก และอีกส่วนหนึ่งที่ได้อธิบายแนวคิดเรื่องความงามในรูปแบบเฉพาะ อันเป็นเอกลักษณ์ของพุทธปรัชญาเถรวาท (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2509: 88)

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้วิจัยจึงต้องทำการวิจัยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ในเรื่องวิเคราะห์หลักไตรลักษณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์ การจะเข้าใจหลักคำสอนได้และผู้ที่เข้าถึงหรือเข้าใจอย่างแท้จริงแล้วจะเกิดผลอย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะนำมาเป็นแนวทางของการปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ถ้าหากยังไม่มีการศึกษาอย่างเข้าใจแจ่มแจ้งและแนวทางแก้ไข้หรือหาทางออกให้กับประชาชน ก็จะเกิดความเสียหายทางจิตใจ ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตที่พอดี พอเหมาะหรือความเป็นอยู่แบบมีความสุขตามที่จะเป็น โดยการนำหลักคำสอนเรื่องไตรลักษณ์มาใช้ให้เข้ากับความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต ให้มองเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นและเป็นไปอยู่ในโลกนี้ ก็ต้องมีเหตุมีปัจจัยเป็นเบื้องต้น เมื่อมองให้เห็นสาเหตุ ก็จะเกิดปัญญา แก้ไขปัญหาได้ แต่เมื่อไม่สามารถแก้ไขได้ ก็จะทำใจได้ว่าทุกอย่างก็ต้องเป็นอย่างนั้นเอง เป็นความจริงของสัจธรรม เพราะว่าตกอยู่ภายใต้ภาวะทั้ง 3 อย่างคือ ความเปลี่ยนแปลง ความเป็นทุกข์ ความเป็นสภาพไม่อยู่ในการควบคุมของเราได้ ปัญหาอยู่ที่ว่าเราจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร ความสำคัญของปัญหามีมาก เนื่องจากประชาชนในสังคม ยังไม่เข้าใจถึงความเป็นจริงทางสัจธรรมข้อนี้ การนำเดินชีวิตจึงไม่ค่อยจะสมบูรณ์ตามที่ควรจะเป็น

จากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์หลักของไตรลักษณ์ ในเชิงสุนทรียศาสตร์ โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องความงามแห่งไตรลักษณ์มาวิจัย ให้ได้ทราบถึงความงามของกฎแห่งไตรลักษณ์ที่เป็นอยู่และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิต ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมความงามแห่งไตรลักษณ์มากขึ้น เพื่อความเข้าใจในการตอบโจทย์ทางสุนทรียศาสตร์ทางด้านตะวันตก กับพุทธสุนทรียศาสตร์ว่างามอย่างไรในเรื่องนั้น ๆ อย่างชัดเจน อีกทั้งเป็นการเสนอแนวคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์แบบพุทธต่อผู้สนใจต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาหลักไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

2.2 เพื่อศึกษาทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์

2.3 เพื่อวิเคราะห์หลักของไตรลักษณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาหลักธรรมเรื่องความงามแห่งไตรลักษณ์ ซึ่งมีขอบเขตของการวิจัยมี 2 ด้านคือ

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประเด็นหลักของการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิเคราะห์หลักของไตรลักษณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์ และในทัศนะทางปรัชญาความงาม สิ่งงาม ศิลปะ และประสบการณ์ทางสุนทรียะ เนื้อหาของสุนทรียศาสตร์จึงเกี่ยวโยงถึงหลักธรรมความงามแห่งไตรลักษณ์

3.2 ขอบเขตด้านเอกสาร

ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยในชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตำราที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเอกสารที่จะใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าประกอบไปด้วย

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ฉลองสิริราชสมบัติ 50 ปี พุทธศักราช 2539 โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเศษ รวมทั้งตำราเอกสารเชิงวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักธรรมความงามแห่งไตรลักษณ์

4. วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาและค้นคว้าเอกสาร ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

4.1 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาบาลีพระวิสุทธิมรรค ปรัชญาและศาสนา คู่มืออภิปรัชญา สุนทรียศาสตร์ ปัญหาสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีแห่งความงาม

4.2 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ อรรถกถา ฎีกา อนุปกรณ์วิเศษ ข้อมูล เว็บไซต์ ตำราวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัย

4.3 หนังสือเนื้อหาสุนทรียศาสตร์ตะวันตก และเอกสารงานนิพนธ์ของของนักปราชญ์

4.4 วิเคราะห์รวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และสรุปผล พร้อมเสนอแนะ

4.5 เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

5. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยนี้ สรุปได้ว่าสุนทรียศาสตร์นั้นมีความหมายที่แตกต่างกันไป ตามแนวความคิดทางปรัชญา และความเชื่อของศาสนา แต่ละแนวคิด มีหลักการมีเหตุผล และตั้งกฎกำหนดเกณฑ์เพื่อตัดสินคุณค่าสุนทรียศาสตร์ตามแนวความคิดทางปรัชญาของตน หลักไตรลักษณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยมุ่งเน้นด้านอารมณ์และความรู้สึก หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นประสบการณ์ทางความงาม อันจะช่วยให้เรารู้สึกเพลิดเพลินพึงพอใจ เกิดเป็นความอิ่มเอิบใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

สุนทรียศาสตร์ในปรัชญาตะวันตก มองและพิจารณาความงามตามกรอบความคิดของวัตถุที่ถูกสร้างสรรค์และตกแต่งให้เกิดความงามไม่ได้เป็นสุนทรียศาสตร์ โดยมนุษย์เป็นผู้กำหนดหรือตัดสินความเป็นสุนทรียศาสตร์หรือไม่เป็นศิลป์ อยู่ที่วัตถุที่ถูกตกแต่งจัดแจงขึ้นนั้นแล้ว

ทัศนะของเพลโตมองว่า ความงามเป็นสิ่งมีอยู่จริง มีอยู่ในโลกมโนคติ (World of Ideas) มีลักษณะเป็นเอกสาร เป็นนิรันดร์ เป็นอมตะไม่เปลี่ยนแปลง เพลโตเชื่อว่า มีโลก 2 โลก คือ โลกแห่งแบบ กับโลกแห่งวัตถุ ความงามสากลเป็นมาตรฐานแห่งความงามทั้งหลายที่อยู่ในโลกแห่งวัตถุ ความงามที่เราสัมผัสกันได้นั้นไม่ใช่ความงามที่สมบูรณ์แบบ เพราะเป็นเพียงการจำลองภาพของความงามมาจากโลกแห่งแบบเท่านั้น แต่ถึงอย่างไรความงามที่เราสัมผัสจับต้องได้ ก็ไม่ทำให้เราเกิดความรู้สึกได้ถึงความงามที่บริสุทธิ์ถาวรดังพุทธสุนทรียศาสตร์

ความงามในทางพุทธสุนทรียศาสตร์ได้กล่าวถึงความงามใน 2 ลักษณะ คือ งามแบบทางโลก หรือยอมรับเอาความงามทั้งปวงที่ชาวโลกถือว่างาม อันได้แก่ ความงามของธรรมชาติ ความงามของสัตว์ ความงามของศิลปะ อันเป็นสิ่งรื่นเริงบันเทิงใจ บางอย่างอาจชวนให้หลงใหลไป หากไม่พิจารณาก่อนสัมผัสหรือรับรู้ความงามอันเป็น สุนทรีย์ทางอารมณ์ เช่น ละครที่อาจมีความรุนแรง หรือการกระทำอันไม่เหมาะสม และหลงผิดคิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะมีละครเป็นต้นแบบโดยไม่รู้ตัว จึงทำให้รักหลงไปตามบทบาทสมมุติของตัวละครนั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งธรรมดา ไม่ผิด เพราะใคร ๆ ก็ทำกัน เช่น การทำร้ายผู้อื่นเพื่อสิ่งอันเป็นที่รัก แต่งตัวเพื่ออวดรูปโฉม การเสพสิ่งเสพติด

อีกประการหนึ่ง คือความงามในมิติทางธรรม ซึ่งเป็นความงามที่ลึกซึ้งโดยอาศัยการรับรู้ ความงามทางโลกเป็นพื้นฐาน แต่ทว่าความงามในมิติทางธรรมนั้น ล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายหรือมุ่งพัฒนาสู่ความดีอันสูงสุด ซึ่งหมายรวมเอาแม้แต่การปฏิบัติธรรมหรือแม้แต่กิริยามารยาท หรือการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อเอื้อเฟื้อต่อการปฏิบัติธรรม แต่หากขัดแย้งกับการปฏิบัติธรรม ย่อมไม่นับว่าเป็นความงามที่สมบูรณ์ และต้องไม่เป็นไปเพื่อการพอกพูนขึ้นของกิเลสเครื่องเศร้าหมอง ในจิตใจ โดยเหตุผลหลายประการ ความงามในทางพุทธปรัชญามีลักษณะเป็นเงื่อนไข เช่นซากศพ เพราะถือว่าเป็น “ดอกไม้ของพระอริยะ” เมื่อพิจารณาแล้วย่อมคลายกำหนัดในสิ่งที่เป็นสมมุติคือ ตัวตน บุคคล เราเขา สู่พระนิพพาน ส่วนปุถุชนหรือบุคคลทั่วไปย่อมมองเป็นสิ่งที่น่าเกลียด น่ากลัว น่าขยะแขยง หรือแม้แต่อารมณ์ที่เกิดจากการปฏิบัติ ดังเช่น พระภัททิยะเถระ ซึ่งแม้จะมีความสุขในความเป็นพระราชามาก่อน แต่เมื่อได้บวชและได้ปฏิบัติธรรมแล้ว ก็เปล่งอุทานอยู่เสมอ ๆ ว่า “สุขหนอ สุขหนอ” ซึ่งเป็นความสุขจากการปฏิบัติธรรม แม้จะมีภิกษุอื่น ๆ เข้าใจผิดว่าท่านรำพึงรำพันถึงทรัพย์สมบัติแต่หนหลัง แต่พระพุทธองค์ก็ทรงชี้แจงให้เข้าใจและตรัสว่า “พระอรหันต์ทั้งหลาย มีความสุขหนอ เพราะท่านไม่มีตัณหา ตัดอัสมิมานะ ได้เด็ดขาด ทำลายข่ายคือ โมหะได้แล้ว พระอรหันต์เหล่านั้น ถึงซึ่งความไม่หวั่นไหว มีจิตไม่ขุ่นมัว ท่านเหล่านั้นไม่แปดเปื้อนแล้ว” โดย 4 ลักษณะดังนี้ ถือเป็นความงามในพุทธปรัชญา เช่นเดียวกัน

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของทั้ง 2 ด้าน คือ แนวคิดสุนทรียศาสตร์แบบตะวันตก (ทฤษฎีแบบ ทฤษฎีรูปทรง และการแสดงออกทางความรู้สึก) และพุทธสุนทรียศาสตร์ทำให้เห็นถึง ความเหมือนและแตกต่างในหลายด้านดังนี้

สุนทรียศาสตร์แบบตะวันตกโดยทั่วไป ไม่ได้แยกกล่าวว่า ความงามในลักษณะใดเหมาะกับคนหรือผู้ปฏิบัติไหน แต่กล่าวโดยรวมถึงความมีอยู่ของความงาม และคุณค่าความงามหรือศิลปะ ที่มีคุณค่าน้อยที่สุด ไปถึงมากที่สุด โดยเป็นสายเดียวกันไปจนจบ คือความงามขั้นสูงสุดตามแต่ละทฤษฎี สุนทรียศาสตร์ตะวันตกนั้นมีแนวคิดที่ต่างจากตะวันออกโดยมาก ตลอดทั้งแยกออกมาในหลายมิติ เพื่อเข้าใจได้ง่าย ตลอดทั้งยังสามารถแบ่งให้เห็นถึงคุณค่าแห่งความงาม ว่าภายในความงามนั้นย่อมมีคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม

มิติในทางพระพุทธศาสนา หรืออาจจะกล่าวได้ว่า สุนทรียศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ เป็นความงามที่ยั่งยืน และแบ่งเป็นภาคส่วน เป็นความงามที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของตน สังคมและส่วนรวม ทั้งนี้ต้องอิงอาศัยหลักธรรมต่าง ๆ ในทาง

พระพุทธศาสนา เช่น หลักศีล ๕ หลักกาลามสูตร หลักอธิปไตย หลักคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม หรือหลักศีลธรรมอื่น ๆ อันเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความดีงามทางพระพุทธศาสนา เช่น แนวทางการปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น

สุนทรียศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น เป็นการผสมผสานระหว่างศีลธรรมและศิลปะ โดยพระพุทธศาสนานั้น ได้มองศิลปะเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งของศีลธรรม ซึ่งศีลธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสนั้น ล้วนมีความงดงามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด อีกทั้งสุนทรียศาสตร์สำหรับปุถุชนทั่วไปแล้ว จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อศีลธรรมและความดีงามตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนา และไม่เป็นไปเพื่อความลุ่มหลงมัวเมา ส่วนความงามในทางธรรมนั้น หมายเอาความงดงาม ความสงบอันเกิดจากการปฏิบัติธรรม ความเยือกเย็น ความสุขุม อันประกอบไปด้วย สัมมาสติ นั่นเอง ซึ่งมีพระนิพพานเป็นความงามสูงสุด

5.1 ข้อเสนอแนะ

จากการทำวิจัยผู้วิจัยเห็นว่า หลักไตรลักษณ์ในเชิงสุนทรียศาสตร์ ยังขาดการจัดระเบียบตามแบบที่สามารถกล่าวได้โดยทั่วไป เช่น ที่เราได้กล่าวอย่างรูปแบบของการเรียนรู้ในของตะวันตก ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว พุทธปรัชญาเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน และท้าทายต่อการศึกษาตีความ ค้นคว้า และการวิจัย โดยละเอียดเพื่อตีแผ่ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งถือว่าเป็นเสน่ห์และดึงดูดมีความเป็นศาสตร์และศิลป์ในการศึกษาต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการที่เราจะเข้าใจและเข้าถึงนั้น ต้องประกอบกับความเพียรพยายามเป็นอย่างมาก หลักไตรลักษณ์เป็นคำสอนที่มนุษย์ควรทำความเข้าใจเป็นอย่างมาก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยเห็นว่า หากเรานำแนวคิดที่เป็นส่วนดี ๆ ของตะวันตกและตะวันออกมาใช้ในการดำเนินชีวิตแล้ว อย่างน้อยที่สุดมนุษย์ก็จะไม่มีความเห็น แก่ตัวมุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตนทุกคนจะหันมาช่วยกันรับผิดชอบสังคมที่ตนอยู่ เมื่อนั้นสังคมก็จะเต็มไปด้วยสันติสุขอย่างแท้จริง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาเพื่อทำการวิจัยในโอกาสต่อไปนั้น เห็นว่าควรศึกษาสุนทรียศาสตร์แห่งความว่างเปล่า หรือความงามตามแนวทางของพุทธสุนทรียศาสตร์อย่างกว้างขวางและเน้นฐ้าชัดในความเป็นหลักของพุทธธรรม ให้เห็นความงามอย่างแท้จริงอันเป็นนิรันดร และการสร้างสรรค์ อาทิเช่น งานพุทธศิลป์ตามโบสถ์ วิหาร ศาลา หรือภาพวาด หรือแม้แต่ศิลปกรรมอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานปั้นหรือสถาปัตยกรรมที่สื่อให้เห็นถึงความเป็นพุทธศิลป์อย่างชัดเจนยิ่ง ๆ ขึ้นไป

บรรณานุกรม

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน.** พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535.

พระมหาอำนาจ พลปญฺโญ,ดร. **ความลับแห่งจิตในปรัชญาสองสายธาร.** กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2558.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ.** กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม, 2509.

การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมาแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

THE ACADEMIC ADMINISTRATION OF SECONDARY SCHOOLS IN SUKHUMA DISTRICT, CHAMPASAK PROVINCE, LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

พระบุญหาญ ธีรเมโธ (อินทจักร)[1], รศ.ดร.อินถา ศิริวรรณ, ผศ.ดร.เกษม แสงนนท์[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ ในเมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ ในเมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามปัจจัยพื้นฐานที่ต่างกัน 3) เพื่อนำเสนอแนะการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารครูอาจารย์ ของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ ในเมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประชากรที่ใช้การวิจัย เป็นผู้บริหารและครูอาจารย์เครื่องมือเป็นแบบสอบถามซึ่งมีจำนวน ๘๖ คน วิเคราะห์หาค่าร้อยละส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างหาค่า $\overline{X}$ และ S.D.

ผลการวิจัย พบว่า

1) ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการภาพรวม เหมาะสมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการนิเทศภายใน และด้านสื่อการเรียนการสอนส่วนระดับปานกลาง 1 ข้อคือด้านห้องสมุด ตามลำดับ

2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ จำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่งที่ปฏิบัติงาน มีระดับค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก ตามปัจจัยพื้นฐาน ที่ไม่แตกต่างกัน

[1] นิสิตสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] อาจารย์ประจำภาควิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า 1) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรควรมีความสอดคล้องกับสภาพจริงตามสังคมโลกที่ทันสมัย เน้นวิชาเฉพาะให้มากและควรมีการประเมินหลักสูตรทุก ๆ 4 ปี 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดตารางการเรียนการสอนใช้พร้อมก่อนเปิดภาคการศึกษา และมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเพิ่มงบประมาณในการจัดหรือสร้างตำราใหม่ที่เหมาะสมกับหลักสูตร 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรจัดหาสื่อให้เพียงพอตามความต้องการ ในการศึกษาค้นคว้าให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอนแก่นักเรียน ควรมีงบให้แต่ละคณะนำเอาไปสร้างสื่อการสอนให้ทันสมัย เป็นการใช้เทคโนโลยี เป็นต้น 4) ด้านการวัดและประเมินผล ควรจัดให้มีการอบรมเรื่องการวัดผลประเมินผลให้ครูอาจารย์ประจำรายวิชา เพื่อเป็นเครื่องมือการวัดผลประเมินผลให้มีคุณภาพ 5) ด้านการนิเทศภายใน ควรมีการจัดนิเทศภายใน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้การทำงานวิชาการและการศึกษาดูงาน 5) ด้านห้องสมุด ควรจัดหาหนังสือที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนให้เพียงพอ เพื่อนำไปปรับปรุงห้องสมุดให้ทันสมัยต่อการศึกษาค้นคว้า

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study academic administration of secondary schools in Sukhuma district of Champasak province, 2) to compare the opinion on academic administration of secondary schools in Sukhuma district of Champasak province, and 3) to propose the academic administration of secondary schools in Sukhuma district of Champasak province based on the opinions of school administrators and teachers. The data were collected from 86 subjects through questionnaires and then analyzed by percentage, mean and standard deviation.

The results of the study found that:

1) The opinion towards the academic administration of secondary schools in Sukhuma district was at a high level totally. In detail, the highest level was on curriculum, followed by learning management, testing and evaluation, internal supervising, instructional media and library respectively.

2) The school administrators and teachers with different genders, ages, educational backgrounds and work experiences had opinions towards the academic administration of secondary schools indifferently.

3) The guideline in academic administration of secondary schools in Sukhuma district of Champasak province was that; 1) The curriculum should be relevant to the real situations in society and should be evaluated in every 4 years, 2) The timetable should be finished before the semester start, and learning facilities, budget and new textbooks should be provided, 3) Learning media and technology should be arranged according to the need in learning contexts, 4) The teachers should be trained in testing and evaluation regularly, 5) Internal supervising should be arranged, and6) The library should be improved and the books related to teaching and learning should be arranged sufficiently.

Keyword: Academic Management

บทนำ

ในครั้งพุทธกาลการศึกษาทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ 1) คันถธุระ เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยท่องบ่นสาธยายและทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ 2) วิปัสสนาธุระ เป็นการศึกษาโดยลงมือปฏิบัติจริงเพื่อความรู้แจ้งประจักษ์จากประสบการณ์ตรงเป็นที่น่าสังเกตว่าการศึกษาทั้งสองอย่างนี้ไม่แยกออกจากกันเป็นกระบวนการศึกษาที่ต้องดำเนินไปคู่กันเสมอเพื่อนำไปสู่การแทงตลอดมรรคผลและนิพพานในที่สุด ดังนั้นหลักการศึกษาดังกล่าวมาแล้วนี้เรียกว่าหลักไตรสิกขา คือดำเนินตามหลัก ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ปริยัติปฏิบัติและปฏิเวธ เรียกว่าหลักสัทธรรม 3 หลักการศึกษาในพระพุทธศาสนาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหลักปัญญา 3 คือความรู้อันเกิดจากการฟัง (สุตตามยปัญญา) ความรู้อันเกิดจากการคิด

(จินตามยปัญญา) และความรู้อันเกิดจากการอบรมจิตตามมรรควิธี (ภาวนามยปัญญา) ก็ได้ดังนั้น หลักการศึกษาในพระพุทธศาสนาจึงอาศัยปัญญาเป็นหลักสำคัญ ศีลและสมาธิเป็นบาทวิถีเท่านั้น

การศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกการสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการการ สร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาจะต้องเน้นให้บุคคลเกิดการคิดเป็น ซึ่งประชากรยังขาดการคิดเป็น และช่วยสร้างคนหรือบุคคลให้เจริญงอกงาม และส่งผลต่อสังคมในฐานะที่แต่ละบุคคลมาอยู่รวมกันเป็นสังคมนำมาพัฒนาประเทศหรือการที่จะมีบุคคลมาสร้างชาตินั่นเอง ก็ตรงกับประโยคที่ว่า “การศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ” (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543: 10)

การจัดการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับนั้น งานด้านวิชาการนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจุดมุ่งหมายของการบริหารวิชาการอยู่ที่การสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติตามที่ต้องการงานวิชาการเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพและความสำเร็จของสถานศึกษา ความสำเร็จของผลผลิตคือตัวนักเรียน ดังนั้นคุณภาพของผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านสถานศึกษามักจะพิจารณาจากคุณภาพของวิชาการของสถานศึกษา ด้วยเหตุนี้การบริหารงานด้านวิชาการจึงเป็นงานที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบในการใช้หลักการในการบริหารงานด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยถือว่างานวิชาการเป็นงานหลัก เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนในเชิงคุณภาพและปริมาณ ส่วนงานอื่น ๆ ถือเป็นงานที่มีความสำคัญรองลงมาและเป็นงานสนับสนุน เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2550 : 3-4) ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา ดังที่ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553 : 3-4) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการจะประกอบด้วยงานดังต่อไปนี้ คือ การพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อเป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวทันวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ การจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดห้องสมุดเป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการ ให้นักเรียนได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม การนิเทศภายในเป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียน การสอน การวัดและประเมินผลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

การบริหารการศึกษาของลาวยังไม่เอกภาพ แม้ว่าได้มีการกำหนดภาระบทบาทสิทธิหน้าที่ของแต่ละระดับชั้นก็ตามแต่การปฏิบัติตามหน้าที่ยังล่าช้าและไม่เป็นเอกภาพสมบูรณ์ การบริหารการศึกษามีปัญหาหลายประการดังนี้ การจัดองค์การในการบริหารและการบรรจุพนักงานเจ้าหน้าที่ของแต่ละระดับบริหารยังไม่สมบูรณ์ และยังไม่เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปการจัดหน่วยงานภาระหน้าที่และบทบาทของการบริหารยังไม่ชัดเจน กฎหมายและกฎระเบียบเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน ทั้งของรัฐและเอกชนยังไม่สอดคล้องกันและไม่ครบถ้วนตามความจำเป็น ระเบียบการบริหารงานบุคคลของกรมการปกครองยังไม่สามารถนำมาใช้บริหารการศึกษาได้ทุกระดับ ระบบการจัดการฝึกอบรมผู้บริหารการศึกษายังมีน้อยและไม่เพียงพอกับความต้องการ ระบบการตรวจตราการศึกษายังมีน้อยและไม่ชัดเจน ยังขาดข้อมูลทางการศึกษา แม้ว่ารัฐบาลจะประสบปัญหาการจัดการศึกษา แต่ถึงอย่างไรในปัจจุบันนี้รัฐบาลได้เร่งดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของตนในรอบด้าน ท่ามกลางความขาดแคลนทรัพยากรโดยเฉพาะทรัพยากรในการลงทุน

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอันจะเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อผู้เรียนและผู้บริหารจากสภาพมากยิ่งขึ้น

2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.3 เพื่อนำเสนอการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารงาน วิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มุ่งเน้นศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปีการศึกษา 2549 ทั้ง 6 ด้าน 1) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดและประเมินผล 5) ด้านการนิเทศภายใน 6) ด้านห้องสมุด

3.2 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 86 คน ใช้เป็นประชากรในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 โรงเรียน

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย 3 โรงเรียน

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนมีนาคม 2559 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2560 รวม 12 เดือน

4 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ เชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”

4.1 รูปแบบการวิจัย การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” เป็นการวิจัยผสานวิธีระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

และเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมของแบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้บริหาร ครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 86 คน 3 โรงเรียน

4.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 3 โรงเรียนซึ่งมีผู้บริหารและครูอาจารย์ จำนวน 86 คน โดยถือเอาประชากรทั้งหมดในการวิจัย

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นให้ครอบคลุมเนื้อหาจากแนวคิดที่ต้องการศึกษา 5 ด้านตามกรอบของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งที่ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นคำถามแบบให้คะแนนหรือการประมาณค่า (Rating Scale) ตามค่าฐานักวิธีของลิเคิร์ท (Likert) ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาระดับความคิดเห็น 5 ระดับความคิดเห็น ดังนี้

5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับมาก

3 หมายถึง ระดับปานกลาง

2 หมายถึง ระดับน้อย

1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-End Questions) เป็นการเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ ในเมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเท สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 ขอหนังสือนำส่งจากคณะบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และขอหนังสือนำส่งจากเลขานุการเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประจำประเทศไทย จากนั้นได้ส่งหนังสือถึงผู้อำนวยการทั้ง 3 โรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในภาคเรียนที่ดีปีการศึกษา 2559

5.2 ส่งแบบสอบถามและหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง และเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

5.3 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลวันที่ 29 เดือนตุลาคม พ.ศ.2559 ถึง วันที่ 27 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2559

5.4 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามจำนวน 86 ชุด ได้รับคืนเป็นฉบับสมบูรณ์ทั้งสิ้นทุกชุด คิดเป็น 100

6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

6.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด

6.2 กำหนดคะแนนของแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

6.3 นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสังคมศาสตร์ เพื่อใช้วิเคราะห์หาค่าสถิติตามจุดมุ่งหมายและสมมติฐานที่ตั้งไว้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1.วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าความถี่ร้อยละ (Percentage)

2. หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวม โดยแปลความหมายของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open-End Questions) เป็น ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเป็นแบบพรรณนาความ

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

7.1 สถิติที่ใช้ในการหาค่าคุณภาพเครื่องมือ

1) ค่าความสอดคล้อง (Index of item Object Congruence : IOC) ของแบบสอบถาม

2) ค่าอำนาจความจำแนก (Item total correlation) ของแบบสอบถาม

3) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

4) สถิติพื้นฐาน

5) ค่าความถี่ (Frequency)

6) ค่าร้อยละ (Percentage)

7) ค่าเฉลี่ย (Mean)

8) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

8. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งผู้วิจัยมีประเด็นจากข้อมูลการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอ การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

8.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นผู้บริหาร ครูอาจารย์ ต่อบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ ภาพรวม 6 ด้าน อยู่ใน ระดับมาก มี 5 ข้อ คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้, ด้านการจัดการเรียนการสอน, ด้านการนิเทศ ภายในด้านการวัดและประเมินผล, ด้านสื่อการเรียนการสอน และข้อที่อยู่ใน ระดับปลานกลาง คือ ด้านห้องสมุด ตามลำดับ ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารและครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก รายข้อมี 1 ข้ออยู่ใน ระดับมากที่สุด คือ ใช้หลักสูตรเป็นหลักในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนและอยู่ใน ระดับมาก 4 ข้อ คือ นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียการสอนอย่างเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ครูอาจารย์มีความรู้ความเข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างชัดเจนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และโรงเรียนมีการวิเคราะห์และประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ตามลำดับ

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารและครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ ภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก รายข้อ มี 2 ข้อ อยู่ใน ระดับมากที่สุด คือ โรงเรียนมีการจัดทำแผนการสอน และตารางสอนเพื่อเตรียมงานก่อนเปิดภาคเรียน ครูอาจารย์เตรียมการสอนทุกครั้งก่อนเข้าสอนอยู่ใน ระดับมาก มี ๒ ข้อ คือ ครูอาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ครูอาจารย์สร้างบรรยากาศภายในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน และอยู่ใน ระดับปานกลาง มี 1 ข้อ คือ โรงเรียนมีการจัดทัศนะศึกษานอกสถานที่เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และสามารถนำเอาไปใช้ได้จริงตามลำดับ

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารและครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ ภาพรวมและรายข้อทุกข้ออยู่ใน ระดับมาก คือ ครูอาจารย์มีกิริยามารยาทเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียนในห้องระหว่างการเรียนการสอน ครูอาจารย์เลือกสื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับจุดประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียน การนำเอาสื่อมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และโรงเรียนมีการจัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอนอย่างพอเพียงและทันสมัยตามลำดับ

4. ด้านการวัดและประเมินผล ผู้บริหารและครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ ภาพรวมและรายข้อทุกข้ออยู่ใน ระดับมาก คือ มีการปรับปรุงเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลการเรียนทุก ๆ ปีการศึกษาโรงเรียนได้นำผลการวัดและประเมินผลมาเป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป มีการวัดผลและประเมินผลการทำงานของครูอาจารย์ โรงเรียนมีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนของครูอาจารย์ทุกครั้งและส่งเสริมให้ครูอาจารย์ใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลมีคุณภาพที่หลากหลายตามสภาพที่แท้จริงตามลำดับ

5. ด้านการนิเทศภายใน ผู้บริหารและครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ภาพรวมและรายข้อทุกข้ออยู่ใน ระดับมาก คือโรงเรียนได้มีการประชุมครูอาจารย์ทั้งหมดก่อนเปิดภาคเรียน โรงเรียนมีการชี้แจงผลการนิเทศภายในให้ครูอาจารย์ผู้สอนได้ทราบ เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน มีการดำเนินการนิเทศงานวิชาการ เช่น การเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับหลักสูตรของโรงเรียน มีการจัดระบบการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนอยู่เสมอ และโรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาทั้งภายในและนอกสถานศึกษาตามลำดับ

6. ด้านห้องสมุด ผู้บริหารและครูอาจารย์มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ภาพรวมและรายข้อทุกข้ออยู่ใน ระดับปานกลาง คือ จัดหนังสือที่หลากหลายทันสมัยและเหมาะสมแก่การศึกษา มีการประเมินความต้องการผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการพัฒนาห้องสมุดให้ทันสมัยอยู่เสมอ ห้องสมุดและบรรณารักษ์มีความพร้อมในการให้บริการแก่ผู้คนที่มาใช้บริการ มีการจัดทำระบบการให้บริการของห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน และมีงบประมาณเพียงพอในการพัฒนาห้องสมุดตามลำดับ

8.2 ข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ ควรศึกษาหลักสูตรต้องสอดคล้องกับ สังคมโลกที่ทันสมัย ต้องเน้นวิชาเฉพาะให้มาก และต้องมีการทดสอบก่อนนำเอาไปใช้ มีการประเมินหลักสูตรทุก ๆ 4 ปี มีการฝึกอบรมวิธีการใช้หลักสูตร ตำรา คู่มือ และการนำใช้หลักสูตรอย่างละเอียด

ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดตารางการเรียนการสอนพร้อมก่อนเปิดเทอม เพิ่มชั่วโมงการเรียนการสอนนอกสถานที่ การจัดการเรียนการสอนควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุก ๆ อย่าง และควรเพิ่มงบประมาณในการจัดหาตำราใหม่ที่เหมาะสมกับหลักสูตร

ด้านสื่อการเรียนการสอน สถาบันควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดเตรียมสื่อให้เพียงพอต่อความต้องการ ผู้สอนควรศึกษาค้นคว้าเพื่อหาสิ่งน่าสนใจและให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจให้แก่นักเรียน และให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก

ด้านการวัดและประเมินผล ควรมีการอบรมให้ครูอาจารย์ประจำรายวิชาอย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อปี เชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้เรื่องการวัดและประเมินผลเพื่อให้ครูอาจารย์ได้นำไปปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ควรมีเครื่องมือการวัดและประเมินผลให้มีคุณภาพ

ด้านการนิเทศ ภายในสถาบันควรจัดนิเทศครูอาจารย์ เพื่อทำความเข้าใจเรื่องระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียนและนำไปทำความเข้าใจแก่นักเรียนแต่ละระดับชั้นต่อไป

ด้านห้องสมุด ควรหาหนังสือที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนให้มาก ๆ หลากหลายวิชา ควรจัดหางบประมาณซื้อหนังสือ เอกสาร วารสาร เพิ่มขึ้นอีก สถาบันควรประสานงานทั้งภาครัฐและเอกชนสนับสนุนจัดหาหนังสือแก่นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า

9 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ เข้าใจหลักสูตรอย่างละเอียด ทำให้สามารถสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดีมีความสอดคล้องกับสภาพจริง

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูอาจารย์จัดตารางการเรียนการสอนพร้อมก่อนเปิดเทอมและเพิ่มชั่วโมงการเรียนการสอนนอกสถานที่

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้าเพื่อหาสิ่งน่าสนใจให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจให้แก่นักเรียนและสร้างสื่อการสอนให้ทันสมัยต่อสังคมโลกและตรงตามรายวิชา

4. ด้านการวัดและประเมินผล มีการวัดและประเมินผลสม่ำเสมอ ให้มีคุณภาพกว่านี้และให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายประเมินผลมาประเมินผล มาติดตามอยู่เป็นประจำ

5. ด้านการนิเทศภายใน ทางโรงเรียนจัดนิเทศให้ครูอาจารย์ ทำความเข้าใจระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียนและนำไปทำความเข้าใจแก่นักเรียแต่ละระดับชั้น

6. ด้านห้องสมุด ภาครัฐและเอกชนขาดการสนับสนุนจัดหาหนังสือแก่นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า

10. ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่จะนำไปพัฒนาแก้ไข คือ ด้านห้องสมุด ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ทางโรงเรียนโดยเฉพาะผู้บริหารควรให้ความสนใจกับครูอาจารย์ที่ไม่เข้าใจกลุ่มดังกล่าว ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมในด้านห้องสมุด เพื่อให้นักเรียน ครูอาจารย์ กลุ่มดังกล่าวมีความสนใจได้ศึกษาเพิ่มเติม หรือจัดกิจกรรมให้ครูอาจารย์ได้รับประสบการณ์ตรง และนอกจากนั้น ผู้บริหารจะต้องพาไปศึกษานอกสถานที่ เช่น สถานบันที่ได้มาตรฐานในการบริหารงานด้านวิชาการ เป็นต้น นอกจากนี้ครูอาจารย์ควรมีบทบาทสานสัมพันธ์กับสถานบันภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อที่จะได้เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดทัศนะคติในการทำงานร่วมกันต่อไป

10.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาเพื่อการวิจัยต่อไป

1) ควรศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการต่อไป

2) ควรศึกษาการบริหารงานให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ งานบุคคล งบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป

3) ควรศึกษาควรศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนไม่ต่ำกว่า 3 สถานบันเพื่อเปรียบเทียบในการบริหารงานวิชาการต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการลาว. **แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ ค.ศ.2006-2015.** นครหลวงเวียงจันทน์: โรงพิมพ์ศรีสะหวาด, 2544.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **ปั้นสมองของชาติยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: เอเชียเพรส, 2543.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, 2553.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. **การจัดและการบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

รุ่ง แก้วแดง. **ปฏิรูปการศึกษาไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธารอักษร, 2540

การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

LEARNING AND TEACHING MANAGEMENT OF DHAMMA STUDIES COURSE IN ACCORDANCE WITH IDDHIPADA 4 OF STUDENTS IN SECONDARY SCHOOLS LAMLUKKA DISTRICT PATHUMTHANI PROVINCE

พระครูพิศาลธรรมานุวัตร (สมนึก เตชธมโม)[1], รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรม ศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 คน โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติวิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สถิติวิเคราะห์หาค่าที (t- test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ตามหลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล นักเรียนที่มีเพศและระดับชั้นธรรมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โดยรวมไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ด้านฉันทะ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการอบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความพอใจในโรงเรียน หรือศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน ควรสร้างทีมงานที่มีคุณสมบัติตามลักษณะงานนั้น ๆ เพื่อให้โอกาสในการสร้างสรรค์งานและเกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน ด้านวิริยะ ผู้บริหารควรมีการซักถามถึงปัญหาและเสริมแรงกระตุ้นให้กับบุคลากรเพื่อให้มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างสม่เสมอ เอาใจใส่ในการ

[1] นิสิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] อาจารย์ประจำภาควิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บริหารงาน เมื่อเกิดปัญหาร่วมกันแก้ไขไม่ทอดทิ้งกันจนกว่างานจะประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ควรพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการ โดยการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่บุคลากรต้องการ ด้านจิตตะ ผู้บริหารจะต้องยึดหลักธรรมเข้ามาปฏิบัติอย่างเอาใจใส่ในสิ่งนั้น ๆ สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ควรสนับสนุนให้ผู้ดำเนินงานเสนอความคิดเห็นที่เพิ่มระสิทธิภาพในงานที่ปฏิบัติ เพื่อพัฒนาและปรับพฤติกรรมต่อความรู้ใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบ ศึกษาผลงานที่ประสบผลสำเร็จมาพัฒนางานให้เหมาะสมกับสถานศึกษา ด้านวิมังสา ควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีระบบยึดตามระเบียบเพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ และควรมีการตรวจสอบและประเมินผลการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, ธรรมศึกษา, หลักอิทธิบาท 4

ABSTRACT

The main objectives of this research were: 1) to study opinions towards the teaching and learning of Dhamma studies course in accordance with Iddhipada principles of secondary school students in Lamlukka district of Pathum Thani province, 2) to compare the opinions towards the teaching and learning of Dhamma studies course in accordance with Iddhipada principles, and 3) to study the suggestions on the teaching and learning of Dhamma studies course in accordance with Iddhipada principles. The data were collected through questionnaires from 285 samples obtained by purposive sampling and then analyzed by frequency, percentage, average, standard deviation (S.D.), t test (t-test) and one-way analysis of variance (One Way ANOVA).

The findings of this study were as follows: 1) The opinions towards the teaching and learning of Dhamma studies course in accordance with Iddhipada principles of secondary school students in Lamlukka district of Pathumthani province were at the high level overall and in aspects. 2) The samples with different genders and Dhamma studies courses had opinions towards the teaching and learning of Dhamma studies course in accordance with Iddhipada principles indifferently. 3) Recommendations: (1) in Will; the school administrators should implant consciousness in school satisfaction and visit the school successful in this field, (2) In Effort; the school administrators should pay attention to work and help solve the problems with co-workers, (3) In Thoughtfulness; the school administrators should apply the Dhamma principles in work, listen to different ideas and adjust the new things to school, and (4) In Investigation; the school administrators should work systematically and have assessment and evaluation regularly.

Keywords: Learning and Teaching Management, Dhamma Studies Course, Iddhipada 4

1.บทนำ

สภาพของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน ชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้บุคคลและสังคม รวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่าง ๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 35) ก่อให้เกิดปัญหานานัปการ โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียน ปัญหาที่สำคัญที่พบมากคือ การละเมิดศีล 5 ในประเด็นต่าง ๆ เช่น การทำร้ายกันจนถึงแก่ชีวิตหรือการเบียดเบียนกัน การฉ้อราษฎร์บังหลวง การล่วงละเมิดทางเพศ การไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน และการดื่มสุราหรือเสพยาเสพติด เป็นต้น จากการศึกษา พบว่ารากเหง้าแห่งปัญหาที่แท้จริงคือ การที่นักเรียนขาดการกล่อมเกลาจิตใจและปลูกฝังในเรื่องศีลธรรมจริยธรรม จนทำให้ความสำนึกต่อหน้าที่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การใช้สติพิจารณายั้งคิด ลดน้อยถอยลงและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกที่ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมรอบตัวของนักเรียน ที่ยุยงส่งเสริมชักจูงและโน้มน้าวอย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบที่มีการพัฒนาอย่างหลากหลายทำให้ยากต่อการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนให้สัมฤทธิ์ผลได้ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิ-วัตน์ เว้นแต่นักเรียนจะถูกจัดระเบียบทางความคิดจนมีจิตใจที่ใฝ่ดีและมีพลังใจที่เข้มแข็ง มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นภูมิคุ้มกันเหตุปัจจัยในทางเสื่อมที่จะเข้ามาทาลายคุณภาพชีวิตที่ดีงามได้ด้วยหลักธรรมทางศาสนา (กรมการศาสนา, 2548: 22)

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้นจากความต้องการของสังคม เพื่อทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่สมาชิกของสังคม โดยให้การศึกษาและอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงาม มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ และพอใจที่จะฝึกฝนร่วมกันกระทำภารกิจต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยส่วนรวม การศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นแก่ทุกชีวิตและยังเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการเบ็ดเสร็จที่บุคคลนำมาพัฒนาความสามารถทั้งทางด้านทัศนคติและพฤติกรรมตามค่านิยมของสังคม รวมทั้งเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทั้งสายสามัญและอาชีพ ศีลธรรมและวัฒนธรรม ที่สำคัญคือเป็นเครื่องชี้แนวทางให้ประพฤติปฏิบัติและใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม อันเป็นเจตคติที่ดีงามทางด้านความมีมุ่งใจ ซึ่งการปฏิบัติต่อส่วนรวมในทางที่ดี ก่อให้เกิดทักษะความคล่อง ความชำนาญ ในการปฏิบัติตามในแนวทางที่เหมาะสมตามขอบเขตศีลธรรม ทั้งความประพฤติภายนอกและคุณธรรมภายใน โรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อไปเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพเพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคต นักเรียนจึงเป็นทั้งทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ (ประภา ศรีสีหอำไพ, 2535: 1) อีกทั้งนักเรียนเป็นเป้าหมายรวมของการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนา เพราะถ้าปราศจากนักเรียนแล้ว โรงเรียนก็ไม่ต้องมีหรือตั้งอยู่ไม่ได้ โรงเรียนจะมีแต่ผู้บริหาร ครู และอาคารสถานที่ได้อย่างไร นักเรียนจึงเป็นทรัพยากรป้อนกระบวนการของโรงเรียน นักเรียนเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม โรงเรียนจึงต้องจำลองเวทีสังคมเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวที่สังคมปรารถนา ดังนั้นโรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาทรัพยากร คือ นักเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ชุมชนหรือสังคมจะเกิดหรือตาย อยู่ที่คุณภาพของนักเรียนที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต นักเรียนในฐานะทรัพยากรมีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรอื่น ตรงที่ว่านักเรียนจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ผลิต และใช้ทรัพยากรในรูปแบบอื่น โรงเรียนจึงต้องพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าได้ต่อเมื่อนักเรียนมีคุณภาพ โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะความ

ชำนาญ ประสบการณ์ภายในโรงเรียน ซึ่งหมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนกิจกรรมเสริมหลักสูตร และบริการที่ทางโรงเรียนจัดให้ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น รู้จักช่วยตนเอง รู้จักทำงานร่วมกันอย่างมีระบบรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา สาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการที่จะพัฒนาจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยมที่ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีงาม อันเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2547: 12)

การจะพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป สถาบันที่มีส่วนสร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนั้น ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เป็นต้น สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่เด็กเกี่ยวข้องและเริ่มเรียนรู้การดำรงชีวิต และได้รับการสั่งสอนให้เป็นคนดี เสริมสร้างคุณธรรมที่พึงประสงค์ แต่ในปัจจุบันผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องไปประกอบอาชีพหาเลี้ยง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจการครองชีพสูงขึ้น ไม่มีเวลาจะพบปะสั่งสอนอบรมลูกได้อย่างเพียงพอ การอบรมบ่มนิสัยและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงตกเป็นหน้าที่ของโรงเรียน สถาบันการศึกษา ทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน จึงจำเป็นที่จะต้องนำพระพุทธศาสนาให้กลับมามีบทบาทในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจและสติปัญญาของผู้เรียนไปพร้อมกัน ๆ (เมตตา ภิรมย์ภักดิ์, 2547: 32)

สถาบันสงฆ์นับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างยิ่งสถาบันหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยก่อน คนไทยส่วนมากนำลูกหลานไปฝากไว้กับวัดเพื่อให้มีโอกาสได้เล่าเรียนหนังสือ ให้มีความรู้อ่านออกเขียนได้ เมื่ออายุครบบวชก็จะได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุศึกษาเล่าเรียนวิชาการชั้นสูงต่อไป ส่วนสตรีและคนชราจะได้รับความรู้จากการไปสดับฟังพระธรรมเทศนาที่วัด ดังนั้นคนไทยส่วนใหญ่ในสมัยก่อน ๆ จึงดำเนินชีวิตโดยยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำแทบทั้งสิ้น คนไทยรุ่นหลังมักจะเรียกขานอย่างชื่นชมว่า วิถีไทย นั่นคือพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย จะให้การฝึกอบรมแก่บุตรหลานของตนให้ครองชีวิตแบบไทย ๆ โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของชีวิต สั่งสอนให้อนุชนทุกคนมีศีล สมาธิ ปัญญา ทำให้ครองชีพอยู่ในสังคมอย่างสงบสุขได้ (วรวิทย์ วศินสรากร, 2547: 47) ดังนั้นจึงปรากฏนโยบายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 73 ซึ่งมีข้อความระบุว่ารัฐต้องสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและในวรรคต้นเองมาตรา 8 มีข้อความว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทุกชั้นและทุกระดับการศึกษา ตลอดระยะเวลาเรียนได้มอบหมายให้กรมการศาสนาดำเนินโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และให้สถานศึกษาที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการเข้าร่วมเพื่อดำเนินการ แต่ก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มาก กล่าวคือ การบริหารและการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนายังขาดประสิทธิภาพ ขาดความเอาใจใส่ และไม่มีมาตรการเสริมอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาหลายแห่งจึงไม่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนอย่างจริงจัง รวมทั้งขาดการบูรณาการการเรียนการสอนด้านศีลธรรมเข้ากับวิชาสามัญโดยทั่วไป อีกทั้งไม่ให้ความสำคัญต่อพระภิกษุที่มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอย่างถ่องแท้ เข้ามาเป็นครูหรือวิทยากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและครบวงจร ทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความซาบซึ้ง ขาดการปฏิบัติและขาดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างทั่วถึง จึงไม่สามารถใช้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณธรรมและแก้ปัญหาชีวิตของเยาวชนและประชาชนในสังคมได้อย่างเด่นชัดและเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, 30)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา แต่เนื่องด้วยหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักการบริหารสถานศึกษามีความ

หลากหลาย สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจเฉพาะหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา คือ อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นรากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (ที.ปา.(ไทย) 11/110/80-81) ซึ่งในการจัดการ รียนการสอนธรรมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้เรียนจะต้องมี “ฉันทะ” คือ ความมีใจรักในการเรียน มีความสุขกับการเรียน พอใจรักใคร่ในหน้าที่ของตนเอง รักเป้าหมายของการเรียน รักวัตถุประสงค์ของการเรียนนั้นและตั้งใจเล่าเรียนอย่างจริงจังด้วยความเพียรพยายามอย่างเต็มที่ “วิริยะ” คือความเพียร มีความพยายามในการเรียนด้วยความมุ่งมั่น แม้ว่าจะมีอุปสรรคในการเรียนมากเพียงใดก็ตาม “จิตตะ” ความเอาใจใส่ในการเรียนด้วยความเอาใจใส่ และ “วิมังสา ความพิจารณาไตร่ตรองในเหตุและผลแห่งความสำเร็จของการเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นคุณธรรมพื้นฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้นำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพการสอนธรรมศึกษาของพระสงฆ์ในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคล

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” มีการกำาหนดขอบเขตไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านฉันทะ 2. ด้านวิริยะ 3.ด้านจิตตะ 4. ด้านวิมังสา

3.2 ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 1,036 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างมาจากประชากรได้จำนวน 285 คน ทั้งนี้จะมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 4 คน

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้พื้นที่ภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โรงเรียนจำนวน 4 โรงเรียน

3.4 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๙ - มกราคม ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา 3 เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1 รูปแบบการดำเนินการวิจัย การวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 1,036 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) มาจากประชากรได้จำนวน 285 คน โดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ R.V.Krejcie กับ D.W.Morgan

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ (Check List) โดยถามเกี่ยวกับเพศและระดับชั้นธรรมศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และ ด้านวิมังสา โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท (Likert) โดยมีเกณฑ์การให้ คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะ แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และ ด้านวิมังสา โดยใช้คำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

ส่วนแบบสัมภาษณ์เพื่อรวมรวบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 4 ท่าน เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้แบบสอบถามที่มีความเชื่อและสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงประเด็นที่ศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินตาม ขั้นตอนต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยได้ยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อออกหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

2) ผู้วิจัยได้ยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อออกหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัด

ปทุมธานี จำนวน 4 โรงเรียน ขออนุญาตแจกแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย และนำไปแจกตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

3) ติดตามรวบรวมแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จากลุ่มตัวอย่าง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1) การวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance)

4) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง ส่วนแบบสัมภาษณ์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความวิเคราะห์ลักษณะปัญหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับประกอบด้วย (1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (2) จัดลำดับข้อมูล (3) จากการสัมภาษณ์ (4) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น (5) สรุปผลการวิจัย

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี มีดังนี้

7.1 สถิติที่ใช้ในการหาค่าคุณภาพเครื่องมือ

1) ค่าความสอดคล้อง (Index of item Object Congruence: IOC) ของแบบสอบถาม

2) ค่าอำนาจความจำแนก (Item total correlation)

3) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

7.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ค่าความถี่ (Frequency)

2) ค่าร้อยละ (Percentage)

3) ค่ามัชฌิมเลขคณิตหรือค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean)

4) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าที (t - test)

6) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่าเอฟ (F - test) (One way ANOVA)

8. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการของนักเรียนตามหลักคำสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผู้วิจัยมีประเด็นจากข้อมูลการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอ การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

8.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ส่วนรายด้านอยู่ใน ระดับมาก ทุกด้าน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

1) ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ด้านฉันทะอยู่ใน ระดับมาก ส่วนรายข้ออยู่ใน ระดับมาก ทุกข้อ เรียงจากน้อยไปหามาก

2) ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำาเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ด้านวิริยะอยู่ใน ระดับมาก ส่วนรายข้ออยู่ใน ระดับมาก ทุกข้อ

3) ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ด้านจิตตะอยู่ใน ระดับมาก ส่วนรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ

4) ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ด้านวิมังสาอยู่ใน ระดับมาก ส่วนรายข้ออยู่ใน ระดับมากที่สุด คือนักเรียนสามารถทดสอบการเรียนรู้ธรรมศึกษาได้หลายวิธีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่งและส่งงานสม่ำเสมอ เมื่อนักเรียนเรียนธรรมศึกษา จะคิดพิจารณาไตร่ตรอง หาเหตุผลที่ถูกต้องพร้อมกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเสมอ นักเรียนพิจารณาและประเมินตนเองอยู่เสมอ หลังจากการประกาศผลสอบธรรมศึกษา ส่วนที่เหลืออยู่ใน ระดับมาก ทุกข้อ

8.2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

1) นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

2) นักเรียนที่มีระดับขั้นธรรมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

8.3 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการอบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความพอใจในโรงเรียน หรือศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน ควรสร้างทีมงานที่มีคุณสมบัติตามลักษณะงานนั้น ๆ เพื่อให้โอกาสในการสร้างสรรค์งานและเกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน ควรมีการซักถามถึงปัญหาและเสริมแรงกระตุ้นให้กับบุคลากรเพื่อให้มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ในการบริหารงาน เมื่อเกิดปัญหา ร่วมกันแก้ไขไม่ทอดทิ้งกันจนกว่างานจะประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ควรพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ

ด้านการบริหารจัดการโดยการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่บุคลากรต้องการ จะต้องยึดหลักธรรมเข้ามาปฏิบัติอย่างเอาใจใส่ในสิ่งนั้น ๆ สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ควรสนับสนุนให้ผู้ดำเนินงานเสนอความคิดเห็นที่เพิ่มระสิทธิภาพในงานที่ปฏิบัติเพื่อพัฒนาและปรับพฤติกรรมต่อความรู้ใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบ ศึกษาผลงานที่ประสบผลสำเร็จมาพัฒนางานให้เหมาะสมกับสถานศึกษา ควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีระบบยึดตามระเบียบเพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ และควรมีการตรวจสอบและประเมินผลการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด

9. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เป็นการประยุกต์การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน 2. ด้านการบริหารงานทั่วไป 3. ด้านครูผู้สอน 4. ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกกับหลักอิทธิบาท 4 คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียรพยายาม 3) จิตตะความจดจ่อ และ 4) วิมังสา การตรวจสอบ มากำหนดเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยเป็นการประยุกต์ร่วมกันจะออกมาเป็นแนวทางและวิธีการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้โดยรวมคือ

1. ด้านฉันทะ เช่น 1) ควรมีการอบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความพอใจในโรงเรียนหรือศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน 2) ควรสร้างทีมงานที่มีคุณสมบัติตามลักษณะงานนั้น ๆ เพื่อให้โอกาสในการสร้างสรรค์งานและเกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

2. ด้านวิริยะ เช่น 1) ผู้บริหารควรมีการซักถามถึงปัญหาและเสริมแรงกระตุ้นให้กับบุคลากรเพื่อให้มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอเอาใจใส่ในการบริหารงาน เกิดปัญหาร่วมกันแก้ไขไม่ทอดทิ้งกัน จนกว่างานจะประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี 2) ผู้บริหารโรงเรียนควรพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการโดยการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่บุคลากรต้องการเป็นต้น

3. ด้านจิตตะ เช่น 1) การบริหารโรงเรียนต้องยึดหลักธรรมเข้ามาปฏิบัติอย่างเอาใจใส่ในสิ่งนั้น ๆ สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) ผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนให้ผู้ดำเนินงานเสนอความคิดเห็นที่เพิ่มระสิทธิภาพในงานที่ปฏิบัติ เพื่อพัฒนาและปรับพฤติกรรมต่อความรู้ใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบ ศึกษาผลงานที่ประสบผลสำเร็จมาพัฒนางานให้เหมาะสมกับสถานศึกษา เป็นต้น

4. ด้านวิมังสา เช่น 1) ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ ยึดตามระเบียบเพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ 2) ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการตรวจสอบและประเมินผลการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด เป็นต้น

10. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านฉันทะ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการอบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความพอใจในโรงเรียน หรือศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน และควรสร้างทีมงานที่มีคุณสมบัติตามลักษณะงานนั้น ๆ เพื่อให้โอกาสในการสร้างสรรค์งานและเกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน

๒) ด้านวิริยะ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการซักถามถึงปัญหาและเสริมแรงกระตุ้นให้กับบุคลากร เพื่อให้ขวัญ

และกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ในการบริหารงาน เกิดปัญหาร่วมกันแก้ไขไม่ทอดทิ้งกัน จนกว่างานจะประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนควรพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการโดยการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่บุคลากรต้องการ

3) ด้านจิตตะ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องยึดหลักธรรมเข้ามาปฏิบัติอย่างเอาใจใส่ในสิ่งนั้น ๆ สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และควรสนับสนุนให้ผู้ดำเนินงานเสนอความคิดเห็นที่เพิ่มประสิทธิภาพในงานที่ปฏิบัติเพื่อพัฒนาและปรับพฤติกรรมต่อความรู้ใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบ ศึกษาผลงานที่ประสบผลสำเร็จมาพัฒนางานให้เหมาะสมกับ สถานศึกษา

4) ด้านวิมังสา ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีระบบยึดตามระเบียบเพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ และควรมีการตรวจสอบและประเมินผลการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬา ลกรณราชวิทยาลัย, 2539.

กรมการศาสนา. **คู่มือดำเนินงานตามโครงการครู พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, 2548.

ชัยยงค์ พรหมวงค์. **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรม**เด็ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2547.

ประภา ศรีสีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ 2535

เมตตา ภิรมย์ภักดิ์. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1, 2547.

วรวิทย์ วศินสรากร. **การปรับตนตามวิถีพุทธ.** กรุงเทพมหานคร: วารสารสารานุกรม กรมศึกษาศาสตร์, 2547.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2545.

แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล สำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา

Development Guidelines Based on Good Governance for Administrators of Higher Education Institutions

พระมีน สิริปญฺโญ (ตรง)[1], รศ.ดร.สิน งามประโคน, รศ.ดร.อินถา ศิริวรรณ[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน เริ่มด้วยการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้บริหาร ครูผู้สอนและนิสิต เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพสภาพการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 6 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาคือ 1) ด้านการบริหารตน ผู้บริหารมีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ทำงานเป็นทีมคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ 2) ด้านการบริหารคน ผู้บริหารแต่งตั้งบุคลากรด้วยความเสมอภาค ปฏิบัติตนน่าเคารพ ปราศจากอคติ ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพมากขึ้น และดูแลสวัสดิการบุคลากร ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 3 ด้านการบริหารงาน ผู้บริหารมีระเบียบวินัย เสียสละในการปฏิบัติงานด้านการบริหาร นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาในการบริหารทุกด้าน มอบหมายบุคลากรให้ตรงตามความสามารถ

3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นไม่เลือกปฏิบัติ จัดมาตรฐานการให้บริการที่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค มีระบบการคัดเลือกบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงานในสถาบันที่โปร่งใส เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา ตัดสินใจและพัฒนาองค์การผ่านหลักการ ครองตน ครองคน และครองงาน

คำสำคัญ: การพัฒนาการบริหาร, หลักธรรมาภิบาล, สถาบันอุดมศึกษา

[1] นิสิตสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] อาจารย์ประจำภาควิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

The research on academic administration under the good governance for high school administrators aimed to propose the management guideline on the development of good governance principles for the administrators of the higher education institutes by using Management of good governance through questionnaires from administrators, teachers and students, and The development of good governance education for the administrators of higher education institutions.
the environmental education system.

1. The study of good governance management of the six centers in the high level.

2. The administration of good governance education for the administrators of higher education institutions is benefits. 1) Management, executives are morally honest with teamwork by presenting 2) The management of care patients with care, health and good health. 3) In management, executives are disciplined in the management of human resources management.

3. offers advice on the development of business administration of patient care in accordance with good governance by giving the opportunity for personnel to receive the attention. Health care in the hospital Establish a risk management system in the organization and evaluate the success of the operation.

Keywords: Development Guidelines, Good Governance, Higher Education Institutions

บทนำ

ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะ ช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้น ๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของ ประเทศ (สุธรรม ส่งศิร. **ธรรมาภิบาล.** www.pathumthani.go.th/webKM/KM_Files/l eft-1-1.ppt. [1 ธันวาคม พ.ศ. 2559]) ในแวดวงวิชาการปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะนำพระพุทธศาสนาเข้าไปผูกพัน (engage) เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม มีความพยายามที่จะตีความพุทธธรรมให้ครอบคลุมปัญหาใหม่ ๆ เนื่องจากพุทธศาสนาแบบจารีตที่เน้นการแก้ปัญหาแบบปัจเจกบุคคลไม่เพียงพอต่อการตอบปัญหาของสังคมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความสลับซับซ้อนได้ การแก้ปัญหาความทุกข์ของปัจเจกบุคคลและสังคมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความขัดแย้งน้อยที่สุด พระพุทธองค์สามารถสร้างสังคมสงฆ์ขึ้นมาให้เป็นแบบอย่าง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.), 2552 : 1)

ด้านการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นองค์กรหลักที่สำคัญในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการปฏิรูปการศึกษาให้ดีขึ้นกว่าเดิม มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา กำหนดให้มี

การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล ตามหลักธรรมาภิบาลและด้านบริหารทั่วไปให้โรงเรียนโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 : 157) ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการศึกษา มุ่งให้หน่วยงานในสังกัดทุกระดับ มีการบริหารราชการและบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจภาครัฐมีประสิทธิภาพประสิทธิผลเกิดความคุ้มค่า เยาวชนและประชาชนได้รับความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชนในปีงบประมาณ 2553 ได้กำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาบริหารและจัดการศึกษาตามแนวทางการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพบนหลักธรรมาภิบาล และสอดคล้องกับการปฏิรูประบบราชการและการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้บริหารหรือผู้นำหรือผู้จัดการองค์การหรือหัวหน้างาน ไม่ว่าหน่วยงานเล็กหรือหน่วยงานใหญ่ หน่วยราชการหรือหน่วยงานเอกชนก็ตาม ย่อมต้องมีบทบาทที่เป็นผลต่อความความสำเร็จหรือ ประสิทธิภาพของงานเป็นอย่างยิ่ง หากผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดี แต่ถ้าคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้บริหารไม่ดี แม้องค์การจะถูกต้องและดีเพียงใดก็ตาม ผลงานที่เกิดขึ้นของหน่วยงานนั้น ๆ ย่อมจะสมบูรณ์ได้ยาก ดังนั้นจึงถือว่าผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้องและเหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์การขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหารซึ่งจะเป็นผู้วินิจฉัยสั่งการหรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 97)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ก่อตั้งคณะครุศาสตร์ขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2504 และได้เปิดการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2504 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกอบรมพระภิกษุสามเณร ซึ่งมีความรู้ทางฝ่ายวิชาการทางศาสนาดีอยู่แล้ว และบุคคลทั่วไปให้มีความรู้ด้านวิชาการสอน มีความสามารถในการถ่ายทอดวิทยาการต่าง ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรมในวิชาชีพและอบรมสั่งสอนประชาชนให้มีความรู้ พัฒนาตนเองและแก้ปัญหาได้ ทั้งเป็นการช่วยให้พระภิกษุ สามเณร ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่ศาสนาและสามารถดำเนินการสอน การจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและสถานการณ์การศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และยึดถือปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางให้บุคคลสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีเรียกว่า กระบวนการสังคมปกติ (Socialization Process) มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การปฏิสัมพันธ์หรือการปะทะสัมพันธ์ของมนุษย์ (human interaction)
2. ความสามารถในการใช้ภาษา (mastery of language)
3. การยอมรับด้วยความรักใคร่ (affectionate acceptance) (ถวิล ธาราโภชน์, 2532: 21-22)

คณะครุศาสตร์มุ่งการพัฒนาบุคลากรให้สามารถทำหน้าที่ด้านบริหารการศึกษาการเรียนการสอน การเผยแพร่และบริการวิชาการ ได้เปิดสอนหลักสูตรระดับพุทธศาสตรบัณฑิต ได้แก่ หลักสูตรปริญญาตรี เปิดสอนในสาขาวิชาสังคมศึกษา การสอนภาษาไทย การสอนภาษาอังกฤษ พระพุทธศาสนา และจิตวิทยาแนะแนว (http://www.edu.mcu.ac.th [ออนไลน์วันที่ สิงหาคม ๒๕๖๐])

การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา มีการบริหารที่ผูกขาดอยู่ที่ผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเดียว การกระจายอำนาจในการบริหารยังขาดการแบ่งงานในส่วนต่าง ๆ ให้เป็นระบบยังมีน้อย ภาวะผู้นำในการบริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาลในการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้จากหน่วยงานต่าง ๆ และทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำที่สมบูรณ์แบบ นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและเป็นข้อเสนอแนะการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1) เพื่อศึกษาหลักธรรมาภิบาลสำหรับการบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา

2) เพื่อวิเคราะห์สภาพการบริหารการศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหาร สถาบันอุดมศึกษา

3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการ บริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลักและศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นงานวิจัยสนับสนุน

1) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนิสิตคณะครุศาสตร์ จำนวน 724 รูป/คน ผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางประชากรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (https://sites.google.com วันที่ 3 เมษายน 2559) จำนวน 248 รูป/คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำแนวคิดทฤษฎีมาสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1. เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ (Survey Research) ผู้วิจัยจะใช้เก็บข้อมูลแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม โดยให้ครอบคลุมเนื้อหากรอบความคิดของการวิจัย
2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา
3. นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น
4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ เบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) และภาษาที่ใช้จำนวน 5 รูป/คน โดยหาค่าความสอดคล้องดัชนีระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index = IOC) สำหรับพิจารณาเนื้อหาและภาษาของข้อคำถามแต่ละข้อว่าเหมาะสม ไม่แน่ใจ และไม่เหมาะสม ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.65-1.00 ถือว่าข้อคำถามนั้นมีความเหมาะสม
5. นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย จำนวน 30 รูป/คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาหรือวิธีของ Cronbach (Cronbach, Lee J, Essentials of psychological testing, 1971 : 123) ซึ่งมีค่าสัม ประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.961
6. ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ก่อนนำไปแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

3) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม แล้วจัดบันทึกลักษณะการบรรยาย (Descriptive) เพื่อที่จะนำข้อมูลวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ วิเคราะห์ผลการศึกษานี้จะใช้แบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของสุภางค์ จันทวานิช (สุภางค์ จันทวานิช, 2540 : omo – 14.4) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมเป็นขั้นตอน คือ หลักจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปลี่ยนแปลงเป็น

หัสตัวเลขบันทึกลงในโปรแกรมการวิจัยทางสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นผู้บริหาร ครูผู้สอน และนิสิตคณะครุศาสตร์ ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นวิธีการสรุปข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่สัมผัสได้ หรือมองเห็น เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) ได้แก่การจำแนกข้อมูลออกเป็นอย่าง ๆ (Typological) ในการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและข้อมูลเชิงประจักษ์ของศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1. หลักนิติธรรม 2. หลักคุณธรรม 3.หลักความโปร่งใส 4. หลักความมีส่วนร่วม 5. หลักความรับผิดชอบ 6. หลักความคุ้มค่า

ผลการวิจัย

1) สภาพการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความคุ้มค่า ส่วนข้อที่ผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียนมีความคิดเห็นค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักนิติธรรม ดังนี้

1. ด้านหลักนิติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับที่เด่นชัด ได้แก่ผู้บริหารแต่งตั้งหรือบรรจุครูอย่างยุติธรรม ผู้บริหารตัดสินใจตามมติของที่ประชุมเป็นหลัก ผู้บริหารบริหารงานเป็นที่ยอมรับ

2. ด้านหลักคุณธรรม โดยอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับที่เด่นชัด ได้แก่ ผู้บริหารยิ้มแย้มแจ่มใสเสมอ ผู้บริหารส่งเสริมโครงการคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารเป็นกัลยาณมิตรที่ดี

3. ด้านหลักความโปร่งใส โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับที่เด่นชัด ได้แก่ ผู้บริหารซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ ผู้บริหารจัดซื้อจัดจ้างอย่างโปร่งใส

4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับที่เด่นชัด ได้แก่ ผู้บริหารให้ร่วมกันประเมินผลงานของสถาบัน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ร่วมกันวางแผนพัฒนาสถาบันผู้บริหารร่วมมือกับวัดและชุมชนในการจัดการศึกษา

5. ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับที่เด่นชัด ได้แก่ ผู้บริหารคำนึงถึงประโยชน์ของสถาบันเป็นสำคัญ ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความรู้ ความสามารถ ผู้บริหารแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันท่วงที

6. ด้านหลักความคุ้มค่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ 3 อันดับที่เด่นชัด ได้แก่ ผู้บริหารดูแลทรัพย์สมบัติของสถาบันเป็นอย่างดี ผู้บริหารนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโรงเรียน ผู้บริหารมอบภาระงานตามความรู้ความสามารถ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระไวพจน์ สีลเตโช ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า (พระไวพจน์ สีลเตโช, 2551 : 85-87) ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักคุณธรรม ส่วนในด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักนิติธรรม และด้านหลักความคุ้มค่า มีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ในรายข้อมีบางข้อมีอยู่ในระดับปานกลางและ **สมปอง ขันน้อย** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์” ผลการวิจัย

พบว่า (สมปอง ขันน้อย, 2549 : 79-84) ความเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่าในการบริหารโรงเรียนด้วยหลักธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และความหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง

2) ผลการศึกษาการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา โดยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1) ด้านการบริหารตน ผู้บริหารต้องมีศีลธรรม มีระเบียบวินัย มีความเสมอภาค กล้าตัดสินใจ และมีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ และอุทิศตน ควบคุมอารมณ์ ยิ้มแย้ม แจ่มใส และเป็นกัลยาณมิตร ซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน น่าเชื่อถือ ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น เปิดโอกาสให้เสนอสิ่งที่ดี สามารถตรวจสอบได้ สร้างความสามัคคี ร่วมมือกับชุมชน ยอมรับฟังความคิดเห็นและทำงานเป็นทีม ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความรู้ ปฏิบัติงานโดยไม่คั่งค้าง มุ่งมั่นทำงาน สามารถตรวจสอบได้ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันท่วงที และคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ซื้อมาอย่างคุ้มค่า รณรงค์ให้มีการประหยัด มอบภาระงานตามความรู้ความสามารถ และดูแลทรัพย์สมบัติของโรงเรียนเป็นอย่างดี

2) ด้านการบริหารคน ผู้บริหารมีการแต่งตั้งบุคลากรด้วยความเสมอภาค พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และกำกับดูแลสวัสดิการต่าง ๆ เป็นกัลยาณมิตรกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตนน่า เคารพ ปราศจากอคติความลำเอียงและเสียสละ อุทิศตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซื่อตรงต่อหน้าที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และแต่งตั้งบุคลากรด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความสามัคคี สร้างจิตสำนึกในการทำงานเป็นทีม มีส่วนร่วมกับชุมชนและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพมากขึ้น และดูแลสวัสดิการบุคลากรเพื่อเป็นแรงกระตุ้นส่งเสริมให้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ มอบหมายงานตามความสามารถของแต่ละบุคคล และปลูกฝังให้มีจิตสำนึกในการประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

3) ด้านการบริหารงาน ผู้บริหารบริหารงานวิชาการด้วยความมีระเบียบวินัย บริหารงบประมาณด้วยความโปร่งใส บริหารงานบุคคลด้วยความยุติธรรมปราศจากอคติ และบริหารงานทั่วไปด้วยความเสมอภาค เสียสละในการปฏิบัติงานด้านวิชาการซื่อสัตย์ สุจริตในด้านงบประมาณ มีความเป็นกัลยาณมิตรด้านบริหารงานบุคคล และยิ้มแย้มแจ่มใส ด้านการบริหารงานทั่วไป ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นในการปฏิบัติงานวิชาการ มีความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณ บริหารงานบุคคลอย่างน่าเชื่อถือ และบริหารงานทั่วไปด้วยความซื่อตรง สร้างความสามัคคีในการบริหารงานวิชาการ ทำงานเป็นทีมในการบริหารงานบุคคล สร้างความมีส่วนร่วมในด้านงบประมาณ และยอมรับฟังความคิดเห็นในการบริหารงานทั่วไป ร่วมกันรับผิดชอบในงานวิชาการ คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดในการใช้งบประมาณ พัฒนาบุคลากรให้เต็มความสามารถในการปฏิบัติงานและมุ่งมั่นปฏิบัติงานร่วมกันในงานทั่วไป นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาในงานวิชาการทุก ๆ ด้าน ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าและประโยชน์สูงสุด มอบหมายบุคลากรให้ตรงตามความสามารถของแต่ละบุคคล บริหารงานทั่วไปอย่างคุ้มค่า

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรหมเมศว์ คำผาบ** ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า (พรหมเมศว์ คำผาบ, 2550 : 71-72) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของโรงเรียน พบว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของโรงเรียน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือหลักความคุ้มค่า รองลงมาคือหลักความโปร่งใส ส่วนด้านที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือหลักนิติธรรมและสอดคล้องกับ **ทินกร อัครศรีชัยโรจน์** ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า (ทินกร อัครศรีชัยโรจน์, 2551 : 119) ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและ

ครูผู้สอนเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี เขต 5 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก

3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้

1. ด้านหลักนิติธรรม แนวทางการพัฒนาตามข้อเสนอแนะ ได้แก่ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะมีผลบังคับใช้กับองค์การ มีการบริหารราชการด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ พัฒนาคุณภาพบุคลากรให้มีการศึกษา กฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ และปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง

2. ด้านหลักคุณธรรม แนวทางการพัฒนาตามข้อเสนอแนะ ได้แก่ ร่วมและส่งเสริมให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การริเริ่มสร้างสรรค์ การได้มาหรือครอบครอง การถ่ายทอดความรู้ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความรู้ใหม่ๆ ประสานงานเกี่ยวกับบทบาทความเสมอภาคระหว่างหน่วยงานและส่วนงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการจัดสรรงบประมาณ จัดมาตรฐานวิธีการปฏิบัติงานและมาตรฐานในการให้บริการที่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค จัดทำองค์ความรู้และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความเสมอภาคให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้รับทราบโดยทั่วถึง ควรมีการบริหารงานโดยยึดหลักฉันทามติ นำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นที่ได้ทั้งจากบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถาบันมาใช้ในการตัดสินใจการบริหารงานมีการใช้กระบวนการตัดสินใจเพื่อสรุปข้อคิดเห็น

3. ด้านหลักความโปร่งใส แนวทางการพัฒนาตามข้อเสนอแนะ ได้แก่ ผู้บริหารควรมีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข่าวสารของหน่วยงานแก่บุคลากร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ และคณะทำงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริม และสนับสนุนการบริหารงานให้มีความโปร่งใส มีระบบการคัดเลือกบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงานในสถาบันที่โปร่งใส

4. ด้านหลักความมีส่วนร่วม แนวทางการพัฒนาตามข้อเสนอแนะ ได้แก่ ผู้บริหารควรมีการรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรและมีการเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และทันเหตุการณ์ เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับ มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา ตัดสินใจ และพัฒนาองค์การ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การ

5. ด้านหลักความรับผิดชอบ แนวทางการพัฒนาตามข้อเสนอแนะ ได้แก่ ผู้บริหารควรมีระบบให้บุคลากรตระหนักในความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และหน้าที่ต่อสังคม รวมทั้งพร้อมรับการตรวจสอบ จัดให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงในองค์กร โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานที่ชัดเจน จัดให้มีระบบควบคุมภายในที่ดี โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานที่ชัดเจน

6. ด้านหลักความคุ้มค่า แนวทางการพัฒนาตามข้อเสนอแนะ ได้แก่ ผู้บริหารควรมีการนำรายงานผลการประเมินความคุ้มค่าไปใช้ในการบริหาร มีการประเมินความสำเร็จของการดำเนินการเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพ การตั้งกลไกภายในและการเตรียมการเพื่อประเมินความคุ้มค่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระไวพจน์ สีล เตโช** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า (พระไวพจน์ สีลเตโช, 2551 : 85-87) ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก 3 ด้านคือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักคุณธรรม ส่วนในด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักนิติธรรม และด้านหลักความคุ้มค่าคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ในรายข้อมีบางข้อมีอยู่ในระดับปานกลาง มีข้อเสนอแนะให้พิจารณาความดีความชอบ โดยยึดผลงานการสอนมากกว่าทำงานนอกโรงเรียน และควรแต่งตั้งคณะกรรมการในด้านจัดซื้อจัดจ้าง รวมทั้งมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพของครูมากกว่าอาคารสถานที่ด้วย **โกว** (Kho, E. C.) ทำวิจัยเรื่องการประเมิน

ประสิทธิผลโครงการพัฒนาภาวะผู้นำระดับโลกของสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบการพิจารณาลงทุนสร้างเทคนิคการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความสามารถเชิงแข่งขันระดับโลก การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษากรณีโครงการพัฒนาผู้บริหารและผู้นำของบริษัทค้าปลีกข้ามชาติ โดยใช้กิจกรรมพัฒนา คือ การมอบหมายให้ดูงานต่างประเทศ ผู้เข้าร่วมการพัฒนา จำนวน 12 คน ใช้เวลา 6 เดือน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านธุรกิจและนวัตกรรม เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า การมอบหมายให้ศึกษาดูงานเป็นวิธีที่ดีที่สุด ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพราะนอกจากเป็นการพัฒนาศักยภาพผู้นำแล้วยังทำให้ได้เรียนรู้วัฒนธรรม การปรับตัวเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดการใฝ่รู้ในบริบทของโลก การเข้าใจสถานการณ์เชิงลึก ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้เน้นความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงระบบ ครอบคลุมการพัฒนาองค์กรระยะยาว (โกว (Kho, E. C.), 2001)

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านหลักนิติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาความดีความชอบตามระเบียบส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับ ตามระเบียบอย่างเคร่งครัด

2) ด้านหลักคุณธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้บริหารควรเสียสละและอุทิศตนเพื่อสถาบันเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อครูผู้สอนและนิสิตและมีความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน

3) ด้านหลักความโปร่งใส หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรตั้งคณะกรรมการตรวจสอบความถูกต้อง ซื่อตรง ต่อหน้าที่การงาน และเปิดโอกาสให้ตรวจสอบข้อมูลของผู้บริหารได้

4) ด้านหลักการมีส่วนร่วมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้บริหารทำงานเป็นทีม สร้างความสามัคคีภายในสถาบันและยอมรับฟังความคิดเห็นเพื่อความก้าวหน้าของสถาบัน

5) ด้านหลักความรับผิดชอบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติงานโดยไม่คั่งค้าง ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความรู้ความสามารถและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันท่วงที

6) ด้านหลักความคุ้มค่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้บริหารใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า ดูแลทรัพย์สมบัติของโรงเรียนเป็นอย่างดี และรณรงค์ให้มีการประหยัดเรื่องสาธารณูปการในสถาบันอุดมศึกษา

2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิจัยการส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาคกลาง
2. ศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล สำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา
3. ศึกษาวิจัยคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักธรรมาภิบาลของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

บรรณานุกรม

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ออนไลน์ https://sites.google.com วันที่ 3 เมษายน 2559.

ถวิล ธาราโภชน์. **จิตวิทยาสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอ.เอส. พริ้น ติ้งเฮ้าส์, 2532.

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์.“การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี เขต 5”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 2551.

พรหมเมศว์ คำผาบ. “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2550.

พระไวพจน์ สีลเตโช. “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** การบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2551.

สมปอง ขันน้อย. **“ธรรมาภิบาลของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอซุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์”.** รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 2549.

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิก, 2542

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ข้อมูลสารสนเทศขั้นพื้นฐานทางการศึกษา.** ปีการศึกษา 2552. ตราด: สำนักงานฯ. 2551.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการสำนักงาน ก.พ.ร. . **คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองกิจการบ้านเมืองที่ดี Good Governance Rating.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทพรีเมียร์โปรจำกัด กันยายน 2552.

สุธรรม ส่งศิริ. **ธรรมาภิบาล Good Governance ธรรมาภิบาลในภาครัฐ.** แหล่งที่มา www.pathumthani.go.th/webKM/KM_Files/left-1-1.ppt. [1 ธันวาคม พ.ศ. 2559].

สุภางค์ จันทวานิช. **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. 2540.

Cronbach,Lee J. **Essentials of psychological testing.** 4th ed.. New York : Harper & Row. 1971. p. 123.

http://www.edu.mcu.ac.th [ออนไลน์วันที่ 7 สิงหาคม 2560]

โกว Kho, E. C.. **An evaluation study of a united states based global leadership development program.** [CD-ROM] . Abstracts from dissertation abstracts international: 3009228. 2001.

การบริหารวัฒนธรรมองค์กรตามหลักสังคหวัตถุ 4 กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล

Cultivating an Organizational Culture Aligned with the Four Social Conditions: A Path to Enhancing Educational Quality in the Rapidly Changing Digital age

โชคชัย มันตานุรักษ์

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดการบริหารวัฒนธรรมองค์กรตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการสร้างองค์กรให้เข้มแข็ง การศึกษาครอบคลุมสามประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การบริหารวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งวิเคราะห์องค์ประกอบและกระบวนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพ 2) การบริหารวัฒนธรรมองค์กรตามหลักสังคหวัตถุ 4 อันประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษา และ 3) ผลลัพธ์ที่แสดงคุณภาพของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยพิจารณาตัวชี้วัดที่สะท้อนประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารวัฒนธรรมองค์กรส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ประสิทธิภาพการทำงาน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน บทความนี้นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและความท้าทายในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: วัฒนธรรมองค์กร, สังคหวัตถุ 4, คุณภาพการศึกษา, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article presents the concept of organizational culture management based on the Four Sangahavatthu principles to enhance educational quality in the digital era. It focuses on applying Buddhist teachings to create a strong organizational culture. The study covers three main aspects: 1) Organizational culture management, analyzing components and processes for creating an effective organizational culture; 2) Organizational culture management according to the Four Sangahavatthu principles, comprising Dana (giving), Piyavaca (kindly speech), Atthacariya (useful conduct), and Samanattata (impartiality), applied in an educational context; and 3) Quality outcomes of educational institutions in the digital age, considering indicators that reflect educational management efficiency. The findings indicate that integrating the Four Sangahavatthu principles into organizational culture management positively impacts educational quality development, particularly in areas of staff relationships, work efficiency, and student academic achievement. This article proposes an approach to applying Buddhist principles in educational management that aligns with Thai social context and challenges in the digital era.

Keywords: Organizational Culture, Four Sangahavatthu, Educational Quality, Digital Age

บทนำ

ความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรในบริบทของสถาบันการศึกษา ซึ่งเปรียบได้กับเสาหลักของระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ (learning ecosystem) ให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดยเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานเชิงพฤติกรรม (behavioral norms) ค่านิยมร่วม (shared values) และแบบแผนการปฏิบัติ (patterns of practice) ของประชาคมนั้นๆ วัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่เสริมสร้างอัตลักษณ์ (identity) และความเป็นหนึ่งเดียวกัน (unity) ขององค์กร แต่ยังเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญ (driving force) ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (work motivation) ของบุคลากรทางการศึกษา อันนำไปสู่ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (instructional efficiency) และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (educational achievement) อีกด้วย

ปัญหาความท้าทายขององค์กรในยุคดิจิทัล ยุคดิจิทัลได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงพลิกผัน (digital disruption) ในระบบการศึกษา ก่อให้เกิดความท้าทายหลายประการ อาทิ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้แบบผสมผสาน (blended learning) และการเรียนรู้เสมือนจริง (virtual learning) การรับมือกับช่องว่างระหว่างวัย (generational gap) ของบุคลากรที่ส่งผลต่อวิธีคิดและวิธีการทำงาน ความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล (digital competency) ของครูและผู้เรียน ตลอดจนการสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพชีวิต (work-life balance) ของประชาคมการศึกษา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความท้าทายที่ต้องการการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (strategic management) และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง (change-supportive organizational culture)

การแก้ปัญหาโดยการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาใช้ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 อันประกอบด้วย ทาน (การให้), ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก), อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์), และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ในการบริหาร

สถานศึกษา เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทุนมนุษย์ (human capital development) และการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) หลักธรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก (positive relationships) ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษา (educational stakeholders) ส่งเสริมการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ (constructive communication) และการทำงานร่วมกันแบบ collaborative learning ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา (educational innovation) และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (creative problem-solving)

พัฒนาการสู่การเป็นครูมืออาชีพ

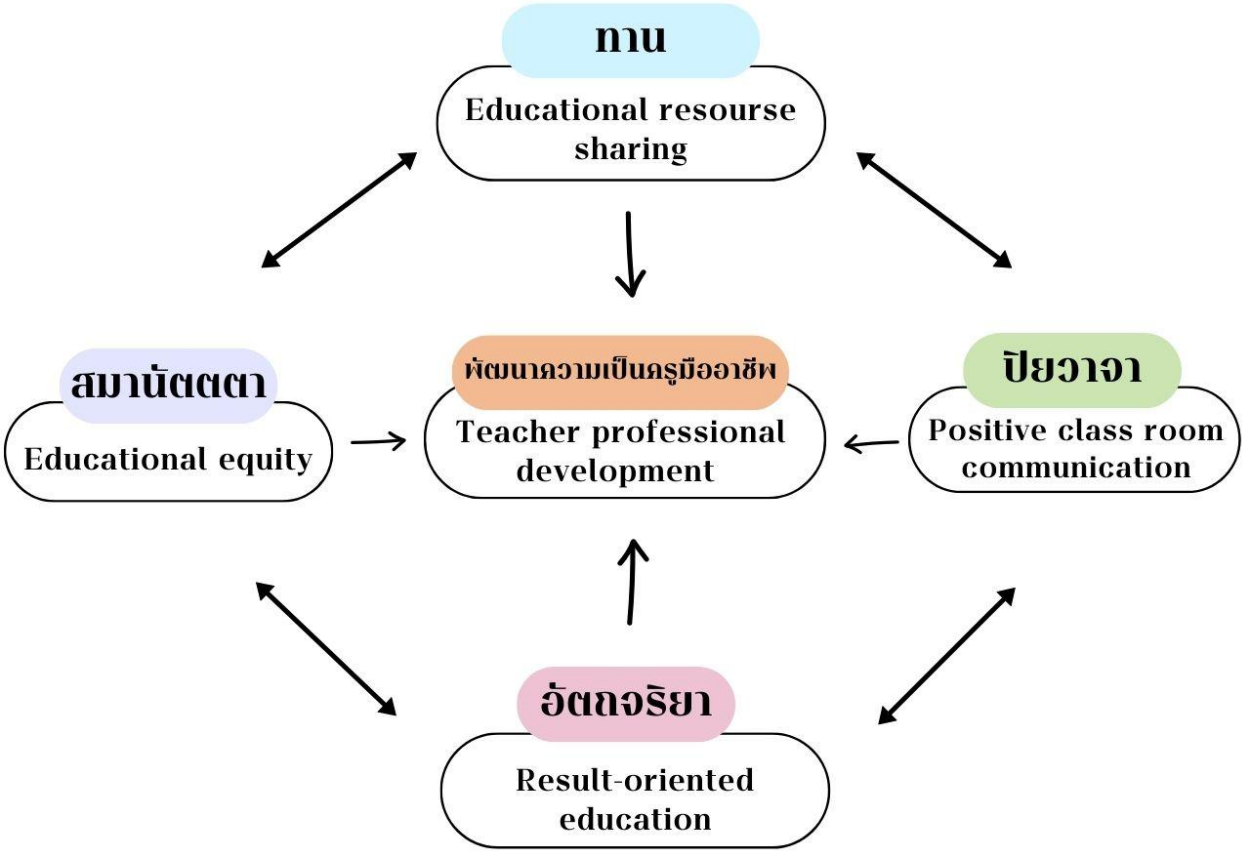
ความสอดคล้องของหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 กับองค์กรการศึกษา หลักสังคหวัตถุ 4 มีความสอดคล้องอย่างลึกซึ้งกับหลักการบริหารการศึกษาสมัยใหม่ของการพัฒนาวิชาชีพครู (teacher professional development) และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ซึ่งประกอบด้วย

ทาน การแบ่งปันความรู้และทรัพยากรทางการศึกษา (educational resources sharing)

ปิยวาจา สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารเชิงบวกในชั้นเรียน (positive classroom communication) และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้ออาทร (nurturing learning environment)

อัตถจริยา สะท้อนถึงการมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (result-oriented education) และการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม (holistic student development)

สมานัตตตา สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคทางการศึกษา (educational equity) และการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (inclusive education)

การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 กับการบริหารวัฒนธรรมองค์กรทางการศึกษา จึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการศึกษา (educational quality enhancement) ให้สอดรับกับพลวัตของยุคดิจิทัล โดยไม่ละทิ้งรากฐาน

ทางวัฒนธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ดังนั้นในการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างพลิกผัน (Disruptive Technological Change) ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาอย่างมากนั้น การบริหารวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture Management) ในสถานศึกษาได้ทวีความสำคัญขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน วัฒนธรรมองค์กร ซึ่งหมายถึงระบบของค่านิยม ความเชื่อ และแบบแผนพฤติกรรมที่สมาชิกในองค์กรยึดถือร่วมกัน ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถาบันการศึกษาในยุคดิจิทัล (Schein, 2004: 26-28) การบริหารวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ส่งเสริมการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก (Positive Learning Climate) แต่ยังเอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation) และการปรับตัวขององค์กรต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและสังคม

ในการศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของสถาบันการศึกษา นักวิชาการได้นำเสนอมิติต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของปรากฏการณ์นี้ Hofstede (2011: 15-17) ได้เสนอมิติทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์วัฒนธรรมองค์กรทางการศึกษา อาทิ ระยะห่างเชิงอำนาจ (Power Distance) ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน การหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน (Uncertainty Avoidance) ที่แสดงถึงทัศนคติต่อนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง และความเป็นปัจเจกนิยมหรือกลุ่มนิยม ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการทำงานร่วมกันและการจัดการเรียนการสอน การทำความเข้าใจมิติเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถออกแบบกลยุทธ์ในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทบาทของผู้นำในการสร้างและหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำเชิงวัฒนธรรม (Cultural Leader) มีหน้าที่ในการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision Setting) ที่สอดคล้องกับบริบทของยุคดิจิทัล สร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) ให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของการปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเป็นแบบอย่าง (Role Modeling) ในการแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมที่พึงประสงค์ นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องมีทักษะในการจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) ที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (Innovation Support) เพื่อรับมือกับความท้าทายในยุคดิจิทัล (Fullan, 2007: 301)

ในบริบทของสังคมไทย การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา นับเป็นแนวทางที่มีความน่าสนใจและมีศักยภาพสูง หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน (การให้), ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก), อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์), และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) สามารถนำมาบูรณาการกับแนวคิดการบริหารสมัยใหม่เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551: 143) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น:

1. **ทาน** การส่งเสริมวัฒนธรรมการแบ่งปันความรู้และทรัพยากร (Knowledge and Resource Sharing) ผ่านการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู (Professional Learning Community) ซึ่งเป็นพื้นที่ให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีร่วมกัน นอกจากนี้ ยังรวมถึงการสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรดิจิทัลร่วมกัน (Digital Resource Sharing) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

2. **ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก)**: การพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงบวก (Positive Communication Skills) ในองค์กร โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ (Creative Communication Workshop) สำหรับบุคลากรทุกระดับ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม (Effective Digital Communication) เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและเอื้อต่อการเรียนรู้

3. **อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)**: การปลูกฝังจิตสำนึกในการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (Public Service Mindset) ผ่านโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน (Community Service Projects) ที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล การส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation Development) ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมในยุคดิจิทัล

4. **สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)**: การสร้างระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่โปร่งใสและเป็นธรรม (Transparent and Fair Performance Evaluation System) โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา (Educational Equity) ผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาส่งผลกระทบในหลายมิติ การวิเคราะห์ผลกระทบเหล่านี้สามารถทำได้โดยใช้กรอบแนวคิด Balanced Scorecard (Kaplan & Norton, 1996: 11) ซึ่ง Balanced Scorecard เป็นทฤษฎีที่ช่วยให้องค์กรมีมุมมองที่ครอบคลุมและสมดุลในการวัดและจัดการผลการดำเนินงานขององค์กรตามหลักการที่กำหนดเพื่อขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งประกอบไปด้วยมุมมองต่างๆ ดังนี้

1. **มุมมองด้านทรัพยากร (Resourse Perspective)**: การบริหารวัฒนธรรมองค์กรตามหลักสังคหวัตถุ 4 อาจส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Resource Efficiency) เนื่องจากมีการแบ่งปันและใช้ทรัพยากรร่วมกันเช่น จัดตั้งคอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์โปรเจคเตอร์ เป็นส่วนกลางเพื่อรองรับการใช้งานของบุคคลากรร่วมกัน นอกจากนี้ยังอาจนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของเงินทุนสนับสนุนจากภายนอก (External Funding) จากภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรที่มีความเอื้อเฟื้อกัน

2. **มุมมองด้านบุคคล (Customer Perspective)**: ในบริบทของสถานศึกษา "ลูกค้า" หมายถึงผู้เรียนและผู้ปกครอง การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้อาจส่งผลให้เกิดความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้ปกครองที่สูงขึ้น (Increased Student and Parent Satisfaction) เนื่องจากบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

3. **มุมมองด้านการจัดการ (Internal Process Perspective)**: การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 อาจนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานภายในองค์กร (Improved Internal Processes) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสื่อสาร การแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจ นอกจากนี้ ยังอาจส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation) มากขึ้น เนื่องจากบรรยากาศที่ดีในองค์กร

สรุป

การประเมินคุณภาพสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษา โดยอาศัยตัวชี้วัดที่หลากหลายและครอบคลุมมิติต่างๆ ของการจัดการศึกษา ตัวชี้วัดที่มักนำมาใช้ในการประเมินประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักอันได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษา ก็เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เนื่องจากสามารถสะท้อนถึงคุณภาพของการบริหารจัดการและบรรยากาศการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ในบริบทของการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์กรนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวัฒนธรรมองค์กรนั้นถูกขับเคลื่อนด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 อันประกอบด้วย

ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักดังกล่าวกับผลลัพธ์ที่แสดงออกถึงคุณภาพของสถานศึกษาจึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาสามารถส่งผลในเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้หลายประการ กล่าวคือ ทาน หรือการให้ สามารถส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันความรู้และทรัพยากรระหว่างบุคลากร อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนการสอน ปิยวาจา หรือการพูดจาไพเราะ ช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในหมู่ผู้เรียน ผู้ปกครอง และบุคลากร อัตถจริยา หรือการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองและองค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสมานัตตตา หรือการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจในองค์กร อันนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาสถานศึกษา

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาสามารถสะท้อนออกมาในรูปแบบของตัวชี้วัดคุณภาพต่าง ๆ อาทิ การเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อันเป็นผลมาจากการพัฒนาศักยภาพของครูและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวย ระดับความพึงพอใจที่สูงขึ้นของผู้เรียน ผู้ปกครอง และบุคลากร ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนอัตราการพัฒนาตนเองของบุคลากรที่เพิ่มขึ้น อันแสดงถึงวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป การประเมินคุณภาพสถานศึกษาโดยใช้ตัวชี้วัดที่ครอบคลุมทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับการพิจารณาวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 จะช่วยให้เห็นภาพรวมของคุณภาพสถานศึกษาได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างวัฒนธรรมองค์กรดังกล่าวกับผลลัพธ์ด้านคุณภาพของสถานศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษา ซึ่งนอกจากจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาแล้ว ยังส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยอีกด้วย

บรรณานุกรม

Geert Hofstede. **Cultures and Orgnizations Software of the Mind**. Berkshire: McGrawHill, 1991

Michael Fullan. **The New Meaning of Educational Change.** New York: Teacher College Press, 2007

Robert S. Kaplan, David P. Norton. **The Balanced Scorecard.** Massachusetts: Harvard Business School Press, 1996

Schein Edgar H. **Organizational Culture and Leadership**. 3rd ed. Sanfrancisco: A Wiley Imprint, 2004

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์, 2551

ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปที่มีผลกับวัฒนธรรมองค์กรสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดอ่างทอง

Transformational leadership affecting organizational culture in Ang Thong Vocational Education Office

ฉลอง ศิริเพ็ง[1]

Chalong siripeng[1]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปที่สามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรและความพึงพอใจจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติงานได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ เรียกว่า ความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) รูปแบบภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปและผลกระทบที่มีต่อวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดอ่างทอง ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปหมายถึงรูปแบบการบริหารที่ผู้นำมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ ยกระดับคุณภาพและเสริมสร้างความร่วมมือในองค์กร การศึกษานี้เป็นบุคลากรในสถานศึกษาอาชีวศึกษา วัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อทุกแง่มุมของการทำงานในองค์กร รวมถึงการปฏิบัติงานของผู้ตามและความรู้สึกเชิงบวกที่มีต่องานที่ทำอยู่ เกิดจากการที่ได้รับการตอบสนองความต้องการ ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ส่งผลให้มีความสุข มุ่งมั่น ตั้งใจทำงาน และมีประสิทธิภาพในการทำงาน ความรู้สึกชอบมีผลกระทบต่อองค์ประกอบความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางวิชาการ การสอนและการให้รางวัล และเครื่องอำนวยความสะดวกในที่ทำงาน

คำสำคัญ: ผู้นำเชิงปฏิรูป, วัฒนธรรมองค์กร, อาชีวศึกษา

ABSTRACT

This academic article is about the study of leadership that can create an organizational culture and satisfaction that motivates followers to perform beyond expectations, called transformational leadership. (Transformational Leadership Theory) A leadership style that focuses on change. Organizational culture influences every aspect of work in an organization. This includes the work performance of employees and the positive feelings they experience at work. It is caused by the satisfaction of needs. Both materially and mentally. The result is satisfaction, determination, hard work and efficiency at work. Such feelings influence the job satisfaction component that makes up the academic environment. Teaching, rewards and workplace facilities

Keywords: Transformational leadership, Organizational culture, Vocational education

[1] นิสิตปริญญาเอก ภาควิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

"การอาชีวศึกษา" หมายความว่า กระบวนการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี (พรบ.อาชีวศึกษา 2551 มาตรา 4)

สำนักงานคณะกรรมกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นองค์กรในการขับเคลื่อนและพัฒนาการศึกษา พัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ สถานศึกษาในสังกัดสานักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอ่างทองมีบริบทที่แตกต่างกันตามวิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา อย่างไรก็ตามสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอ่างทอง ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริม พัฒนา และข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มาใช้ในการจัดการศึกษาดังปรากฏในวิสัยทัศน์ที่ว่า อาชีวศึกษา "เป็นศูนย์กลางการศึกษาพัฒนาวิชาชีพ เทคโนโลยีและนวัตกรรมชั้นนำ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กรและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากร สังกัด สำนักงานอาชีวะศึกษาจังหวัดอ่างทอง เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กรและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากร สังกัด สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอ่างทอง

ปัจจุบัน การศึกษา และศาสนา ได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีบทบาทอย่างรวดเร็วต่อการดำเนินชีวิตจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการแข่งขันเพื่อชิงความเป็นเลิศ ดังนั้น วิธีที่จะทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จสูงสุด คือ ผู้นำต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง ความเป็นผู้นำถือว่าเป็นรูปแบบพิเศษของการใช้อำนาจ (Special form of power) วิธีการของความเป็นผู้นำแบบใหม่ที่สามารถจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติงานได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ เรียกว่า ความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) รูปแบบการนำที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง พัฒนา และก้าวหน้า โดยผู้นำจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และสนับสนุนให้สมาชิกในองค์กรบรรลุเป้าหมายร่วมกันขององค์กร ค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐานที่กำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในองค์กร วัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อทุกแง่มุมของการทำงานในองค์กร รวมถึงความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้ตามความรู้สึกเชิงบวกที่มีต่องานที่ทำอยู่ เกิดจากการที่ได้รับการตอบสนองความต้องการ ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ส่งผลให้มีความสุข มุ่งมั่น ตั้งใจทำงาน และมีประสิทธิภาพในการทำงาน ความรู้สึกชอบพอใจ ยินดี หรือมีความสุขกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งความพึงพอใจเกิดขึ้นเมื่อความคาดหวังหรือความต้องการได้รับการตอบสนอง

การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแนวทางการบริหารจัดการให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเป็นเลิศของโรงเรียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจใฝ่รู้และพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบโดยจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และการมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางการศึกษาเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีปัญญามีความสุขและมีศักยภาพ จึงเกิดผลดีบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษากาหนดไว้ (ธีระ รุญเจริญ, 2553, หน้า 56)

เนื้อหา

ภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและผู้นำจะต้องทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย ลักษณะของผู้นำยุคใหม่ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของเทคโนโลยีทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ดังนั้นผู้นำยุคใหม่ต้องสามารถนำเอาเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาทรัพยากรและบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษา ผู้นำทางเทคโนโลยีควรต้องตระหนักเห็นความสำคัญของสิ่งต่อไปนี้ 1) ความเสมอภาค โดยต้องลดช่องว่างทางเทคโนโลยีในความแตกต่างระหว่างฐานะเศรษฐกิจ เพศ ระดับผลความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียนระยะทางและวัฒนธรรม 2) การพัฒนาผู้ชำนาญด้านเทคโนโลยีโดยมุ่งสร้างโอกาสความต้องการของครูให้รู้เข้าใจ และนำเทคโนโลยีไปบูรณาการ ออกแบบร่วมกับหลักสูตรอย่างมีความหมาย ท้าทาย และมุ่งสนับสนุนครูให้ค้นพบและมีประสบการณ์ คิดสร้างสรรค์แนวทางการสอนอย่างหลากหลาย และประเมินอย่างเป็นรูปธรรม 3) สร้างบทบาทใหม่ของผู้บริหารในด้านผู้นาทางเทคโนโลยีเพื่อเป็นกาลังสำคัญในการพัฒนาบุคลากรและทรัพยากรด้านเทคโนโลยี เข้าใจการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความหมาย มีวิสัยทัศน์ ประสบการณ์ สามารถจะชี้แนะ สนับสนุนครู วางแผนเทคโนโลยี และเปลี่ยนวัฒนธรรมขององค์กรโดยใช้เทคโนโลยีในระบบงาน ตลอดจนเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้ (สุนันทา สมใจ และวิชุดา กิจธรธรรม, 2561: 3)

ความหมายของผู้นำ (Leader) มีความหมายคล้ายคลึงกับคำอื่นอีกหลายคำ เช่น ผู้จัดการ (Manager) ผู้บริหาร (Executive) และผู้อำนวยการ (Director) เป็นต้น (กิติพันธ์ รุจิรกุล, 2529: 9) คำเหล่านี้ โดยรายละเอียดอาจมีความหมายแตกต่างกันอยู่บ้าง ตามลักษณะของกิจกรรมในแต่ละระดับของการบริหาร แต่โดยหลักของการทำงานและคุณสมบัติของบุคคลเหล่านี้ อาจมีความหมายคล้ายคลึงกัน เป็นแต่เพียงว่าการปฏิบัติงานจะต้องปรับปรุงและประยุกต์หลักการคุณสมบัติเหล่านั้นให้เหมาะสมกับธรรมชาติของกิจการ อย่างไรก็ตามในความหมายที่แท้จริงแล้ว ผู้นำอาจเป็นผู้บริหารหรือไม่ก็ได้ แต่ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำของหน่วยงานเสมอ

อุทัย หิรัญโต (2515: 9) ให้ความหมายว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการ จูงใจ ริเริ่มประนีประนอม และประสานงานโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ อำนาจบารมี เป็นเครื่องมือ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดพลังรวมของกลุ่มในการปฏิบัติงาน

ประเวศ วะสี (2540: 10) เสนอว่า ผู้นำคือผู้ที่ก่อให้สังคมมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน และร่วมพลังกันปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

สมยศ นาวีการ (2543: 155) ให้ความหมายของคำว่า ผู้นำ ไว้ว่าการใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นให้กระทำสิ่งที่ผู้นำต้องการให้พวกเขาจะทำหรือกระทำ

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2544: 230) กล่าวว่า ผู้นำ คือสมาชิกกลุ่มผู้ที่มีบทบาทสำคัญกว่าผู้อื่นในด้านการนำผู้อื่น บุคคลที่มีอิทธิพลดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มที่ได้ตั้งเอาไว้ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของการยอมรับของสมาชิกกลุ่มด้วย

กิติ ตยัคคานนท์ (2543: 21) กล่าวว่า ผู้นำ คือผู้มีศิลปะที่สามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่นและสามารถนำบุคคลเหล่านั้นได้โดยได้รับความไว้วางใจและเชื่อใจอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังได้รับความเคารพนับถือความร่วมมือ และความมั่นใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาเหล่านั้นอย่างแท้จริง

สรุป “ผู้นำ” หมายถึง บุคคลที่มีบารมีและมีบทบาท รวมทั้งมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น สามารถชักจูง สั่งการ หรือชี้นำบุคคลอื่นให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิผล (Effectiveness) และประสิทธิภาพ (Efficiency) ผู้นำอาจได้รับตำแหน่งมาโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งหรือยกตัวเองขึ้นเป็นผู้นำก็ได้ แต่สมาชิกกลุ่มยอมรับว่าเป็นผู้นำอย่างจริงใจ ดังนั้นขอยกกรณีศึกษาผู้นำเชิงปฏิรูป

ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership) เป็นแนวคิดที่เน้นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กรให้เติบโตอย่างยั่งยืน โดยผู้นำเชิงปฏิรูปมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นแรงจูงใจ สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตาม และนำพาองค์กรสู่การพัฒนาที่ก้าวไกล ลักษณะเด่นของผู้นำเชิงปฏิรูปสามารถสรุปได้ดังนี้

เบิร์นส์ (Burns) ได้เสนอ ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) เดิม เบิร์นส์ เชื่อว่าผู้บริหารควรมีลักษณะความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย (Transactional Leadership) โดยอธิบายว่า เป็นวิธีการที่ผู้บริหารจูงใจผู้ตามให้ปฏิบัติตามที่คาดหวังไว้ ด้วยการระบุข้อกำหนดงานอย่างชัดเจน และให้รางวัลเพื่อการแลกเปลี่ยนกับความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายของผู้ตาม การแลกเปลี่ยนนี้จะช่วยให้สมาชิกพึงพอใจในการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายของงานความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายจะมีประสิทธิภาพสูงภายใต้สภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างคงที่ ผู้บริหารจะใช้ความเป็นผู้นำแบบนี้ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งที่ค่อนข้าง แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ปัจจุบันแต่ละองค์กรมีการแข่งขันมากขึ้น เบิร์นส์ จึงได้เสนอวิธีการของความเป็นผู้นำแบบใหม่ที่สามารถจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติงานได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ เรียกว่า ความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) การที่ผู้นำและผู้ตามช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อยกระดับขวัญและแรงจูงใจของแต่ละฝ่ายให้สูงขึ้น แนวคิดใหม่ของ เบิร์นส์ เชื่อว่าความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายกับความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป เป็นรูปแบบที่แยกจากกันโดยเด็ดขาด และการแสดงความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน คือ การแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำในเชิงปฏิรูป

เบิร์นส์ สรุปลักษณะผู้นำเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. ผู้นำการแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) ผู้นำที่ติดต่อกับผู้ตามโดยการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และสิ่งแลกเปลี่ยนนั้นต่อมากลายเป็นประโยชน์ร่วมกัน ลักษณะนี้พบได้ในองค์กรทั่วไป เช่น ทำงานดีก็ได้เลื่อนขั้น ทำงานก็จะได้ค่าจ้างแรงงาน และในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมีข้อแลกเปลี่ยนกับชุมชน เช่น ถ้าตนได้รับการเลือกตั้งจะสร้างถนนให้ เป็นต้น

2.ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ผู้นำที่ตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม พยายามให้ผู้ตามได้รับการตอบสนองสูงกว่าความต้องการของผู้ตาม เน้นการพัฒนาผู้ตาม กระตุ้นและยกย่องซึ่งกันและกันจนเปลี่ยนผู้ตามเป็นผู้นำ และมีการเปลี่ยนต่อๆกันไป เรียกว่า Domino effect ต่อไปผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็จะเปลี่ยนเป็นผู้นำจริยธรรม ตัวอย่างผู้นำลักษณะนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน

3. ผู้นำจริยธรรม (Moral Leadership) ผู้นำที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ตาม ซึ่งผู้นำจะมีความสัมพันธ์กับผู้ตามในด้านความต้องการ (Needs) ความปรารถนา (Aspirations) ค่านิยม (Values) และควรยึดจริยธรรมสูงสุด คือ ความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม ผู้นำลักษณะนี้มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นอย่างแท้จริงของผู้ตาม ตัวอย่างผู้นำจริยธรรมที่สำคัญ คือ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ท่านทรงเป็นนักวางแผนและมองการณ์ไกล นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง เช่น โครงการอีสานเขียว โครงการน้ำพระทัยจากในหลวง โครงการแก้มลิง เป็นต้น

ปี ค.ศ. 1985 แบสส์ (Bass) พบว่า แนวคิดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของเขาขัดแย้งกับแนวคิดของเบิร์นส์ ซึ่ง แบสส์พบว่า พฤติกรรมของผู้นำในการนำกลุ่มให้ปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้ได้ผลดียิ่งขึ้นหรือให้ได้ผลเกินความคาดหวัง ผู้นำจะต้องแสดงความเป็นผู้นำทั้ง 2 ลักษณะร่วมกัน คือ ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย และความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป โดยทิศทางการแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำจะออกมาในสัดส่วนของความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปหรือเชิงเป้าหมายมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ

1. สิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร ได้แก่ เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงในสังคม วัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละท้องถิ่น

2. สิ่งแวดล้อมภายในองค์กร ได้แก่ งาน เพื่อร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและวัฒนธรรมองค์กร

3. คุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำเอง ได้แก่ บุคลิกภาพ ความสามารถเฉพาะบุคคลและความสนใจของแต่ละบุคคล

ความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership) ตามแนวคิดของแบสส์ หมายถึง การที่ผู้นำให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้ตามเพื่อให้เกิดขวัญและแรงใจในระดับที่สูงขึ้น ผู้นำสามารถทำให้ผู้ตามเกิดแรงดลใจในการทำงาน และพยายามที่จะทำงานให้ได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ ซึ่งความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป ประกอบด้วย

1. บุคลิกภาพที่น่านับถือ (Charisma)
2. การยอมรับความแตกต่างของบุคคล (Individualized consideration)
3. การกระตุ้นให้ใช้สติปัญญา (Intellectual stimulation)

ดังนี้การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สิ่งที่สำคัญได้แก่ ความน่าเชื่อถือและความเชื่อมั่น ซึ่งเป็นการสร้างความพึงพอใจแก่บุคลากรในองค์กร และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการสื่อสารช่วยให้บุคลากรเข้าใจกลยุทธ์ขององค์กร มีส่วนร่วมต่อการทำงานตามเป้าหมายขององค์กรการแบ่งปันข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องในแต่ละหน่วยงานมากขึ้น

ภาพที่ 1 บทบาทของผู้นำเชิงปฏิรูป

(ฉลอง ศิริเพ็ง ผู้เขียน)

ภาพที่ 2 ลักษณะเด่นของผู้นำเชิงปฏิรูป

(ฉลอง ศิริเพ็ง ผู้เขียน)

ความหมายของทฤษฎีองค์กร

Henri Tosi (1975) ให้ความหมายของทฤษฎีองค์กรว่า เป็นชุดของข้อความและแนวคิดซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แสดงถึงภาพรวมของพฤติกรรมของบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มต่างๆ ภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ของรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของกิจกรรมในองค์กร ดังนั้น โดยเนื้อหาที่แท้จริงแล้ว ทฤษฎีองค์กร คือ กรอบของแนวความคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ศึกษาเฉพาะเรื่องโครงสร้างขององค์กร (Organization Design) กล่าวคือ เป็นการศึกษาเพื่ออธิบายถึงการจัดโครงสร้างขององค์กร การออกแบบองค์กร รวมทั้งการเสนอทางเลือกในการบริหารองค์กรเพื่อให้องค์กรบรรลุถึงประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

1. ทฤษฎีองค์กรสมัยดั้งเดิมที่สำคัญคือ ทฤษฎีของ Max Weber, (1974) ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่สร้างองค์กรโดยนำโครงสร้างของระบบทหารหรือระบบราชการมาใช้ ทำให้องค์กรมีลักษณะที่มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมีระเบียบแบบแผน มีสายการบังคับบัญชา ไม่มีความยืดหยุ่น การบริหารองค์กรมักเป็นขั้นตอนโดยเริ่มจากการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และควบคุม ภายหลังทฤษฎีของ Max Weber ได้ถูกปฏิเสธโดย คาร์ล วิค แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนล โดยคาร์ล วิล เห็นว่า การนำเอาโครงสร้างแบบทหารมาใช้ทำให้การปรับปรุงพัฒนาองค์กรไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร การอยู่ใต้กรอบการบังคับบัญชาจะทำให้ไม่อาจค้นพบการปฏิบัติงานในรูปแบบใหม่ๆ ได้ และเจมส์ มาร์ช แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ยังได้ปฏิเสธทฤษฎีของ Max Weber โดยให้ความเห็นว่า องค์กรเปรียบเสมือนกระป๋องขยะ ทุกคนในองค์กรสามารถรับผิดชอบตัวเองได้ ต่างคนต่างทำงานก็สามารถทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้โดยไม่ต้องมีแบบแผน กล่าวคือ ใช้หลักการลงมือทำก่อนคิด นอกจากนี้ ในสภาพความเป็นจริงการวางแผนไม่อาจนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากการวางแผนจะใช้ได้ดีต่อเมื่อมีข้อมูลที่เพียงพอและถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่การคาดการณ์ที่แม่นยำได้ แต่ในปัจจุบันการคาดการณ์มักเกิดความผิดพลาดบ่อยครั้งเพราะสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง มีลักษณะซับซ้อน เปลี่ยนแปลงบ่อยและรวดเร็ว องค์กรในปัจจุบันจึงต้องมุ่งเน้นเพิ่มสมรรถนะเพื่อให้รับมือได้กับทุกสถานการณ์ การปฏิเสธทฤษฎีดังกล่าวยังนับได้ว่าเป็นการปฏิเสธแนวความคิดโครงสร้างองค์กรเชิงกลไกที่มีแนวคิดว่า การทำองค์กรให้ใหญ่จะดีกว่า และควรทำการวิเคราะห์และควบคุมทุกอย่าง งานของผู้บริหารคือการตัดสินใจที่ถูกต้องเด็ดขาด และใช้การตรวจสอบเพื่อควบคุมคุณภาพ อีกด้วย

2. ทฤษฎีองค์กรสมัยใหม่ (Modern Theory) หลังจากที่มีข้อโต้แย้งและปฏิเสธทฤษฎีดั้งเดิม ทฤษฎีองค์กรได้มีการพัฒนาการมาเป็นลำดับ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทฤษฎีที่ศึกษาถึงพฤติกรรมศาสตร์ที่มุ่งเน้นส่งเสริมความเข้าใจในบุคคล พฤติกรรมของกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในสถานที่ทำงาน การจูงใจและการให้ความสำคัญกับคนงาน การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความพึงพอใจในการทำงาน ความร่วมมือ ตลอดจนอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่กระทบต่อพฤติกรรม จนกระทั่งมีการพัฒนามาสู่ทฤษฎีองค์กรสมัยใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีเชิงสถานการณ์หรือตามสถานการณ์ ทฤษฎีนี้มีข้อสมมติฐานคือ องค์กรแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกันในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบ หรือสภาพ แวดล้อม หรือสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ การบริหารองค์กรจึงเป็นเรื่องของการทำให้องค์กรแต่ละแห่งสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมให้ได้มากที่สุด โดยการปรับรูปแบบการจัดองค์กรภายในแต่ละแห่งให้เหมาะสมจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร เป็นแนวคิดที่มุ่งค้นคว้ารูปแบบการบริหารที่ยืดหยุ่น(Flexibility) และมีความปรับตัวได้สูง (Adaptable) ของแต่ละองค์กรโดยลักษณะที่สำคัญของทฤษฎีการบริหารตามสถานการณ์ได้แก่ (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2546)

2.1 ทฤษฎีตามแบบแผนนั้นให้คนงานแบ่งงานกันเด็ดขาด คือทำงานโดยใช้ทักษะเดียว ซ้ำ ๆ เช่น ผลิตวงล้ออย่างเดียว หรือทำเบาะรถยนต์อย่างเดียว ทำให้เกิดความจำเจซ้ำซาก ส่วนทฤษฎีองค์กรด้านมนุษยสัมพันธ์ให้มีการหมุนเวียน

ผลัดเปลี่ยนกันทำงาน ทำให้คนงานได้ทักษะการทำงานหลายทักษะ และมีโอกาสติดติดสัมพันธ์กัน แต่ทฤษฎีองค์กรสมัยใหม่ยอมรับว่าการหมุนเวียนหน้าที่หรือทำงานเป็นกลุ่มก็ยังคงมีความซ้ำซากอยู่นั่นเอง

2.2 ทฤษฎีนี้ยอมรับว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

2.3 ทฤษฎีนี้เล็งเห็นปัญหาว่า ทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างองค์กรเป็นทางการและองค์กรไม่เป็นทางการ เนื่องจากองค์กรแบบประเพณีนิยมสนใจองค์กรเป็นทางการที่เป็นโครงสร้างทั้งหมด (Macro Organization View) แต่ทฤษฎีองค์กรกึ่งประเพณีนิยม หรือทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์สนใจองค์กรไม่เป็นทางการ และมุ่งศึกษาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งเป็นระบบย่อย (Micro Analysis) ส่วนทฤษฎีองค์กรสมัยใหม่ใช้ข้อมูลที่ศึกษาในระบบย่อยมาอธิบายระบบใหญ่และนำมาประกอบการตัดสินใจจัดวางตัวบุคคลในองค์กร เป็นต้น

2.4 ทฤษฎีนี้ได้ขยายการศึกษาครอบคลุมถึงองค์กรอื่น ๆ นอกเหนือจากโรงงาน และได้ศึกษาสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลเหนือองค์กร องค์กรต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยีต่าง ๆ

วัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) ข้อสมมติพื้นฐานร่วมกันของบุคคลเกี่ยวกับค่านิยม ความเชื่อ บรรทัดฐาน สัญลักษณ์ ภาษาพิธีการ และเรื่องเล่าขององค์กรที่เป็นการแสดงออกให้กับสมาชิกขององค์กรและเป็นที่ยอมรับเป็นแนวทางของพฤติกรรม(Cook and Hunsaker, 2001) นอกจากนี้วัฒนธรรมองค์กรยังเป็นค่านิยม ความเชื่อและเจตคติร่วมกัน รวมทั้งเป็นมาตรฐาน กฎระเบียบ ข้อตกลงที่ยึดถือปฏิบัติโดยเป็นสัญลักษณ์ หรือลักษณะเฉพาะขององค์กรที่สมาชิกยอมรับ และถือเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน (สมใจ ลักษณะ,2546) จากงานวิจัยของ รุจิรา เรืองวิไลกฤตย์ (2556) พบว่าวัฒนธรรมที่มีในองค์กรมีผลต่อความจงรักภักดีในการปฏิบัติงานของบุคลากร รวมถึงงานวิจัยของ สิงหา ขาวนวล และคณะ (2558) พบว่ามีความสัมพันธ์กันวัฒนธรรมองค์กรและความเหนื่อยหน่ายในงานมีอิทธิพลต่อการตั้งใจลาออกอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับการวิจัยครั้งนี้คณะวิจัยได้ประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีวัฒนธรรมองค์กรจาก Daft (2002) โดยแบ่งออกเป็น

1. วัฒนธรรมแบบปรับตัว (Adaptability Culture)
2. วัฒนธรรมแบบมุ่งผลสำเร็จ (Achievement Culture)
3. วัฒนธรรมแบบเครือญาติ (Clan Culture)
4. วัฒนธรรมแบบราชการ (Bureaucratic Culture)

วัฒนธรรมองค์กร(Organizational Culture) หมายถึง ระบบของค่านิยม การสื่อสาร ความเชื่อ ทัศนคติและการรับรู้ ประเพณี และพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ขององค์กรหนึ่ง ๆ ซึ่งแบ่งปันร่วมกันโดยสมาชิกภายในองค์กร วัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อวิธีที่บุคลากรในองค์กรมีปฏิสัมพันธ์กัน การทำงานร่วมกัน และการตัดสินใจ รวมถึงแนวทางในการสื่อสารและทัศนคติที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา วัฒนธรรมองค์กรนี้เปรียบเสมือน "ลายนิ้วมือ" ที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ขององค์กร และเป็นบรรยากาศหรืออากาศที่ทุกคนภายในองค์กรนั้น ๆ หายใจร่วมกัน

องค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) หมายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ร่วมกันสร้างและกำหนดลักษณะเฉพาะขององค์กร วัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งที่กำหนดวิธีการทำงาน การสื่อสาร การตัดสินใจ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในองค์กร องค์ประกอบหลัก ๆ ของวัฒนธรรมองค์กร ได้แก่:

ภาพที่ 3 องค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์กร

(ฉลอง ศิริเพ็ง ผู้เขียน)

ลักษณะขององค์กรที่เป็นเลิศ (Characteristics of an excellent organization)

องค์กรที่เป็นเลิศคือองค์กรที่มีการบริหารหรือประสานงานที่สัมฤทธิ์ผล ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวแปรที่สำคัญ คือ

1. โครงสร้าง (Structure) องค์กรที่ประสบความสำเร็จโดยส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างองค์กรที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน บุคลากรอำนวยการมีอย่างจำกัด กระจายหน้าที่งานที่สำคัญ และสร้างทีมงานเพื่อรับผิดชอบ เน้นความกะทัดรัด และไม่เข้มงวดต่อกฎระบบ

2. กลยุทธ์ (Strategy) องค์กรที่ประสบความสำเร็จโดยส่วนใหญ่จะมีความใกล้ชิดกับลูกค้าเพื่อให้ลูกค้า ชื่นชอบในการให้บริการ คุณภาพ และให้ความเชื่อถือองค์กร และทำธุรกิจในประเภทที่มีความชำนาญและเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจที่ทำอยู่เดิม และต้องพัฒนามิให้องค์กรหยุดการเจริญก้าวหน้า

3. บุคลากร (personnel) องค์กรที่ประสบความสำเร็จโดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับบุคลากร ให้อิสระ ในการทำงานเพื่อให้โอกาสในการคิดค้นผลิตภัณฑ์หรือวิธีการทำงานใหม่ ๆ และทำให้บุคลากรรู้สึกเป็นเจ้าของกิจการร่วมด้วย

4. การบริหาร (Management) องค์กรที่ประสบความสำเร็จโดยส่วนใหญ่จะมีการบริหารงานที่สัมผัสกับงานอย่างใกล้ชิดโดยกำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะบรรลุในเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ

5. ระบบและวิธีการ (Systems & Procedures) องค์กรที่ประสบความสำเร็จโดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการปฏิบัติมากกว่าการวางแผน ให้บุคลากรลงมือทำเพื่อนำไปสู่ความสร้างสรรค์

6. ค่านิยมร่วม (Shared Values) องค์กรที่ประสบความสำเร็จโดยส่วนใหญ่จะให้ความเชื่อมั่นในคุณค่าที่มีอยู่ร่วมกัน เพื่อใช้เป็นแรงผลักดันให้ไปสู่เป้าหมาย โดยนำระบบคุณค่ามาใช้เพื่อบันดาลใจให้บุคลากรใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่

7. ฝีมือ (Skills) องค์กรที่ประสบความสำเร็จโดยส่วนใหญ่จะเข้มงวดและผ่อนปรนในเวลาเดียวกัน บุคลากรสามารถสับเปลี่ยนหรือโยกย้ายหน้าที่เพื่อทำงานแทนกันได้

การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี

กระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความพยายาม แต่ผลลัพธ์จะคุ้มค่า เพราะวัฒนธรรมองค์กรที่ดีช่วยเสริมสร้างการเติบโตอย่างมั่นคงและความสำเร็จในระยะยาว หลักสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี

เมื่อสร้างวัฒนธรรมที่ดี องค์กรจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นมีความผูกพัน และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว เปลี่ยนแปลงขององค์กรและสภาพแวดล้อมคำว่าวัฒนธรรมองค์กรนั้นหมายถึง ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อที่ทุกคนในองค์กรมีร่วมกัน และทั้งหมดนี้ยังเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างเป้าหมายขององค์กรให้เป็นภาพใหญ่ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียว ทั้งยังเป็นสิ่งที่กำหนดวิธีการทำงานของทุกคนให้เป็นไปตามกลยุทธ์ธุรกิจเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ คำว่า “วัฒนธรรมองค์กร” จึงเป็นเหมือนหัวใจที่ทุกองค์กรควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก กล่าวการการสร้างวัฒนธรรมองค์ที่ดีจึงต้องมีรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมเป็นไปตามบริบทดังนี้

ภาพที่ 4 การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี

(ฉลอง ศิริเพ็ง ผู้เขียน)

สรุป

ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปที่มีผลกับวัฒนธรรมองค์กรสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดอ่างทองเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการนำของผู้นำและการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษาในพื้นที่นี้ สรุปประเด็นดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป คือผู้นำที่มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ เปลี่ยนแปลงองค์กร และนำทีมงานให้เกิดการพัฒนา โดยเฉพาะในด้านการนำแนวคิดใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการพัฒนาองค์กร

- การส่งเสริมวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน
- การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของพนักงาน
- การสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจให้กับทีมงาน

2. ผลกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กร วัฒนธรรมองค์กรที่ดีจะเกิดขึ้นจากประสิทธิภาพของผู้นำ โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่ต้องการความเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

- ผู้นำเชิงปฏิรูปช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้าง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และสร้างทีมที่เข้มแข็ง

- วัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาจะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำสนับสนุนการพัฒนาทักษะของบุคลากรและนักเรียน

3. ความสำเร็จของอาชีวศึกษา ผู้นำเชิงปฏิรูปช่วยให้องค์กรด้านอาชีวศึกษาสามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและตลาดแรงงานได้ดี ส่งเสริมให้นักเรียนและครูมีแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

- สถานศึกษาอาชีวศึกษาที่มีวัฒนธรรมองค์กรที่ดีจะส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะและความพร้อมในการทำงานในอนาคต

ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและเปิดกว้าง ส่งผลให้สถานศึกษาอาชีวศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาและแข่งขันในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

บรรณานุกรม

ความหมายและความสำคัญของภาวะผู้นำ [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://shorturl.asia/0HhWP สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2567

จิรวัฒณ์ รักปัญญาสุทธิกุล และ ชยากานต์ เรืองสุวรรณ **การเขียนบทความวิชาการและบทความงานวิจัยทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด** [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://so02.tcithaijo.org/index.php/SNGSJ/article/ สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2567

ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theories)(2555) [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://shorturl.asia/FBvgr สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2567

บทความวิชาการ (2560) **ทฤษฎีและการพัฒนาภาวะผู้นำ** (Leadership Theories) [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://km.raot.co.th/km-knowledge/detail/441 สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2567

ปฏิมา ถนิมกาญจน์ นรรัฐ รื่นกวี และ เพ็ญพร ปุกหุต **การเขียนบทความวิชาการและบทความงานวิจัยอิทธิพลของผู้นำเชิงปฏิรูปและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการลาออกของบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน** [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://shorturl.asia/q1VG6 สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2567

ปราณี ณี ศรีสมุทร (2555) **ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป** [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://shorturl.asia/DXNb6 สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2567

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.2551. (5 มีนาคม 2551). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 43 ก. หน้าที่ 1- 24

ประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2562. (6 มีนาคม 2562). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม 136 ตอนที่ 56 ง หน้า 9-11.

วีระศักดิ์ จินารัตน์ (2558) **การเขียนบทความวิชาการและบทความงานวิจัยอิทธิพลภาวะผู้นำที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กรและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์และบุคลากร สังกัดมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย** [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://shorturl.asia/q1VG6 สืบค้น

เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2567

วีระศักดิ์ จินารัตน์ (2558) การเขียนบทความวิชาการและบทความงานวิจัย**อิทธิพลภาวะผู้นำที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กรและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์และบุคลากร สังกัดมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย** [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://shorturl.asia/q1VG6 สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2567

วชิรวัชร งามละม่อม (2558) **ทฤษฎีองค์กร (Organization Theory)** [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://shorturl.asia/XZ3UF สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2567

การพัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้หลักธรรมของเยาวชนผ่านโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

Developing Life Skills and Dharma Learning for Youth through Buddhist Sunday Schools

ฉัตรชัย เล่งอี้[1]

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอบทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในการพัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้หลักธรรมสำหรับเยาวชน โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันและการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการจัดการอารมณ์ บทความอภิปรายถึงรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Active Learning นอกจากนี้ยังนำเสนอผลลัพธ์และประโยชน์ที่เยาวชนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตลอดจนข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนในอนาคต

คำสำคัญ: โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์, การพัฒนาทักษะชีวิต, การเรียนรู้หลักธรรม

ABSTRACT

This article explores the role of Buddhist Sunday Schools in developing life skills and Dharma learning for Thai youth. It focuses on applying Buddhist principles to daily life and developing essential 21st-century skills such as critical thinking, communication, and emotional management. The article discusses effective teaching methods, the use of modern technology, and the promotion of active learning. Additionally, it presents the outcomes and benefits that youth receive from participating in Buddhist Sunday School activities, as well as recommendations for developing curricula and activities to meet the future needs of young people.

Keywords: Buddhist Sunday Schools, Life Skills Development, Dharma Learning

บทนำ

[1] นิสิตปริญญาเอก ภาควิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในยุคปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การพัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้หลักธรรมสำหรับเยาวชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นรากฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ในชีวิตได้อย่างมั่นคงและมีความสุข ทักษะชีวิตที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการจัดการอารมณ์ ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนสามารถนำทางชีวิตของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน การเรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนาก็เป็นเสมือนเข็มทิศทางจิตใจที่จะช่วยให้เยาวชนมีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีคุณธรรมจริยธรรม และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ในบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีบทบาทสำคัญในการเป็นสถาบันที่เชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมทางพุทธศาสนากับการพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชน โดยทำหน้าที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้นอกระบบการศึกษาปกติ ที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังเป็นแหล่งสร้างเครือข่ายทางสังคมที่ดีสำหรับเยาวชน เปิดโอกาสให้พวกเขาได้ทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และพัฒนาทักษะทางสังคมที่สำคัญ

ในยุคที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ทั้งปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม บทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น ในฐานะที่เป็นสถาบันที่ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชน ช่วยให้พวกเขาสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนได้อย่างมีสติและปัญญา นอกจากนี้ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังมีส่วนสำคัญในการสืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย ให้คงอยู่และมีความหมายสำหรับคนรุ่นใหม่

บทความนี้จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้หลักธรรมของเยาวชนผ่านโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยจะอภิปรายถึงทักษะชีวิตที่สำคัญสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 การประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน รูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนผลลัพธ์และประโยชน์ที่เยาวชนจะได้รับ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของเยาวชนและสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื้อหา

ในยุคปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เยาวชนจำเป็นต้องมีทักษะชีวิตที่หลากหลายเพื่อรับมือกับความท้าทายต่างๆ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะเหล่านี้ โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาร่วมกับแนวคิดการพัฒนาทักษะสมัยใหม่

ทักษะที่สำคัญสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย:

ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ทักษะนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการการแก้ปัญหาเป็นพื้นฐานสำคัญให้เยาวชนสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถส่งเสริมทักษะนี้ผ่านการสอนหลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค กระบวนการคิดแบบอริยสัจ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุ กำหนดเป้าหมาย และวางแผนแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยังมีการเรียนการสอนเรื่องพุทธประวัติ ชาดก และนอกจากเป็นการเรียนรู้เรื่องราวในทางพุทธศาสนาแล้ว อาจมีกิจกรรมในการเรียนรู้ผ่านจิตรกรรมฝาผนังในบริเวณวัด กิจกรรมเพื่อสร้างความรับรู้อย่างเป็นธรรมชาติ สบายๆ ช่วยให้การเรียนสามารถจดจำและ ยังช่วยฝึกทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ผ่านการวิเคราะห์สถานการณ์และการตัดสินใจของตัวละครในชาดในเรื่องต่างๆ ได้อย่างสนุกสนานและนำไปใช้แก้สถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตจริงได้ด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556: 78-80)

ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่นในโลกที่มีการเชื่อมต่อกันมากขึ้น ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จทั้งในด้านการเรียนและการทำงาน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถ

พัฒนาทักษะเหล่านี้ผ่านการสอนหลักสัมมาวาจา ซึ่งเน้นการพูดที่เป็นประโยชน์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการฝึกฝนการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เช่น การทำโครงงานพุทธธรรมเพื่อชุมชน หรือการจัดนิทรรศการธรรมะ จัดการแสดงละครธรรมะ การประกวดอ่านทำนองสรภัญญะ เป็นต้น จะช่วยให้เยาวชนได้ฝึกฝนการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556: 112-115)

ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียดในสังคมที่มีการแข่งขันสูงและเต็มไปด้วยสิ่งเร้า เยาวชนจำเป็นต้องมีทักษะในการจัดการอารมณ์และความเครียดเพื่อรักษาสุขภาพจิตที่ดี โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถสอนเทคนิคการฝึกสมาธิและสติ และมีการฝึกปฏิบัติจริงในสถานที่นั้นๆ ซึ่งเป็นการตอกย้ำถึงความสำคัญของเครื่องมือสำคัญในการจัดการกับอารมณ์และความเครียดด้วยการฝึกฝนสติในแนวทางพระพุทธศาสนา การฝึกสติในชีวิตประจำวันช่วยให้เยาวชนสามารถรับรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น ทำให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การสอนหลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ยังช่วยให้เยาวชนมีแนวทางในการจัดการกับความท้าทายในชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสร้างแรงจูงใจ ความพยายาม ความตั้งใจ และการไตร่ตรองในการทำงานหรือการเรียน ซึ่งจะช่วยลดความเครียดและเพิ่มความมั่นใจในตนเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556: 156-158)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน สามารถแบ่งได้เป็นสามด้านหลัก ได้แก่ หลักธรรมพื้นฐานสำหรับการดำเนินชีวิต การพัฒนาปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการอยู่ร่วมกันในสังคม แต่ละด้านมีหลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของสังคมสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **หลักธรรมพื้นฐานสำหรับการดำเนินชีวิต**

ศีล 5 และการประยุกต์ใช้ในยุคดิจิทัล ศีล 5 เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม ในยุคดิจิทัล การประยุกต์ใช้ศีล 5 มีความสำคัญมากขึ้น เช่น ศีลข้อที่ 2 (อทินนาทาน) สามารถนำมาใช้ในเรื่องการเคารพลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญาในโลกออนไลน์ ศีลข้อที่ 4 (มุสาวาท) เกี่ยวข้องกับการไม่เผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอมในสื่อสังคมออนไลน์ การปฏิบัติตามศีล 5 ในบริบทดิจิทัลจะช่วยสร้างสังคมออนไลน์ที่มีความรับผิดชอบและเคารพซึ่งกันและกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 215-220)

หลักมัชฌิมาปฏิปทากับการสร้างสมดุลในชีวิต มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง เป็นหลักการสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างพอดี ไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง ในสังคมปัจจุบันที่มีความเร่งรีบและการแข่งขันสูง การประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาจะช่วยสร้างสมดุลในชีวิต เช่น การบริโภคอย่างพอเพียง การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และการจัดสรรเวลาระหว่างการทำงาน และการพักผ่อนอย่างสมดุล (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560: 45-50)

2. **การพัฒนาปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต**

การฝึกฝนหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ไตรสิกขาเป็นหลักการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย ศีล (ความประพฤติดีงาม) สมาธิ (จิตใจที่ตั้งมั่น) และปัญญา (ความรู้แจ้ง) การฝึกฝนไตรสิกขาอย่างต่อเนื่องจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกด้าน เช่น การรักษาศีลช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม การฝึกสมาธิช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการเรียน และการพัฒนาปัญญาช่วยให้เข้าใจชีวิตและโลกอย่างลึกซึ้ง นำไปสู่การตัดสินใจที่ชาญฉลาด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 547-550)

การใช้หลักกาลามสูตรในการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจ กาลามสูตรเป็นหลักการในการพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผล ไม่เชื่อโดยปราศจากการไตร่ตรอง ในยุคที่มีข้อมูลข่าวสารมากมาย การใช้หลักกาลามสูตรจะช่วยให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจได้อย่างมีวิจารณญาณ เช่น การไม่เชื่อเพียงเพราะได้ยินมา การพิจารณาด้วยเหตุผล และการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560: 78-82)

3. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการอยู่ร่วมกันในสังคม

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการสร้างมิตรภาพและความเข้าใจพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม การฝึกฝนเมตตาช่วยให้มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น กรุณาช่วยให้เกิดความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือผู้อื่น มุทิตาช่วยให้ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขาช่วยให้มีใจเป็นกลางในสถานการณ์ต่างๆ การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 จะช่วยสร้างสังคมที่มีความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 700-705)

การฝึกฝนหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจคนในสังคม ประกอบด้วย ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดดี) อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) การฝึกฝนหลักสังคหวัตถุ 4 จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน เช่น การแบ่งปันความรู้และทรัพยากร การใช้วาจาที่สุภาพและให้กำลังใจ การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560: 120-125)

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังหลักธรรม

หลักธรรมและค่านิยมที่ดีงามที่สอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมมากมายเพื่อให้มีประสิทธิภาพและน่าสนใจสำหรับเยาวชนจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในบทความนี้จะขอนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ปัจจุบัน ดังนี้

1. การบูรณาการหลักธรรมกับวิชาการสมัยใหม่ : โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์หลายแห่งได้นำรูปแบบการสอนแบบบูรณาการมาใช้ โดยผสมผสานการสอนหลักธรรมเข้ากับวิชาการสมัยใหม่ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ทำให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมกับความรู้สมัยใหม่ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง (พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต, 2562: 92-95)
2. การใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสอน : โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสอน เช่น การใช้แอปพลิเคชันสำหรับการท่องจำพระสูตรและหลักธรรม การใช้วิดีโอแอนิเมชันในการเล่าเรื่องชาดก และการใช้เกมส์ออนไลน์เพื่อทดสอบความรู้ทางธรรม ทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและเข้าถึงเยาวชนได้มากขึ้น (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563: 45-48)
3. การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและประสบการณ์จริง : โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้จัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง เช่น การฝึกสมาธิบนระเบียงวิหาร โบสถ์ การเจริญสติในชีวิตประจำวัน และการทำกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และซึมซับหลักธรรมผ่านประสบการณ์ตรง (พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ, 2564: 112-115)
4. การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้หลักธรรม : โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เช่น การอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในสถานการณ์ปัจจุบัน การทำโครงงานธรรมะ และการจัดนิทรรศการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์และการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563: 62-65)

5. การสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ : โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้สร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน และการจัดค่ายธรรมะร่วมกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างกัน (พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ, 2564: 128-130)

ตัวอย่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ได้รับรางวัลและความสำเร็จ

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดชลประทานรังสฤษดิ์ จังหวัดนนทบุรี ได้รับรางวัลโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ ประจำปี 2563 จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีจุดเด่นในการใช้นวัตกรรมการสอนที่ทันสมัย การบูรณาการหลักธรรมกับวิชาการสมัยใหม่ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563: 75)

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ได้รับรางวัลชมเชยในโครงการประกวดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ดีเด่น ประจำปี 2564 จากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีจุดเด่นในการใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติธรรมสำหรับเยาวชน (กรมการศาสนา, 2564: 38)

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สถาบันการศึกษาเหล่านี้สามารถพัฒนาและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน : รัฐบาลควรสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรที่ทันสมัย สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน และตอบสนองความต้องการของเยาวชน โดยอาจร่วมมือกับนักวิชาการด้านพุทธศาสนาและนักการศึกษาในการออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการหลักธรรมกับทักษะชีวิตและความรู้สมัยใหม่ นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่น่าสนใจ เช่น แอปพลิเคชัน สื่อมัลติมีเดีย และเกมส์การเรียนรู้ เพื่อดึงดูดความสนใจของเยาวชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562: 45-48)
2. การพัฒนาบุคลากรครูผู้สอน : ภาครัฐควรจัดให้มีการอบรมและพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความรู้ทางพุทธศาสนา เทคนิคการสอนสมัยใหม่ และการใช้เทคโนโลยีในการสอนให้สอดคล้องกับพิธีกรรมในทางพุทธศาสนาที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ควรมีการสร้างเครือข่ายครูผู้สอนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564: 98)
3. การสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากร : รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างเพียงพอและต่อเนื่อง รวมถึงการสนับสนุนด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนเทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562: 72-75) นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรผ่านโครงการความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) (กรมการศาสนา, 2559: 42)
4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน : ภาครัฐควรส่งเสริมให้ชุมชนและครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากขึ้น โดยอาจจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียน วัด และชุมชน เช่น การจัดงานทอดกฐิน ผ้าป่า งานแห่เทียนพรรษา เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับสถาบันการศึกษาเหล่านี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563: 28-30)
5. การพัฒนาระบบการประเมินและรับรองคุณภาพ : ควรมีการพัฒนาระบบการประเมินและรับรองคุณภาพโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เหมาะสม เพื่อยกระดับมาตรฐานการจัดการศึกษาและสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562: 89-92)

6. การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา : รัฐบาลควรสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564: 112-115)
7. การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างโรงเรียน : ควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั่วประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรในการจัดการศึกษา (กรมการศาสนา, 2559: 58-60)

การพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในด้านต่างๆ เหล่านี้จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพในการปลูกฝังคุณธรรมและหลักธรรมให้แก่เยาวชน และส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาเหล่านี้สามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562: 120) ทั้งนี้ ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน จะเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563: 50)

ผลสัมฤทธิ์และประโยชน์ที่เยาวชนได้รับจากการเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

1. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกที่ดีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกที่ดีให้แก่เยาวชน ผ่านการเรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนาและการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เยาวชนจะได้เรียนรู้เรื่องความกตัญญู ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความเข้มแข็ง มีสติ และรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคม (พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, 2563: 45-48)
2. การเสริมสร้างทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับการเรียนและการทำงานนอกจากการเรียนรู้หลักธรรมแล้ว โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเยาวชน เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่ม การทำโครงงาน และการฝึกสมาธิ ทักษะเหล่านี้จะช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัวและรับมือกับความท้าทายในการเรียนและการทำงานในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การฝึกสมาธิและสติยังช่วยเพิ่มความสามารถในการจดจ่อและการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย (พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, 2563: 62-65)
3. การสร้างเครือข่ายเยาวชนที่มีคุณภาพและจิตอาสา โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้เยาวชนได้พบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายเยาวชนที่มีคุณภาพและมีจิตอาสา เยาวชนจะได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดค่ายอาสาพัฒนาชุมชน การทำโครงการจิตอาสาเพื่อสังคม และการร่วมกันจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาในวันสำคัญต่างๆ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายเยาวชนที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถร่วมกันทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติในอนาคต (พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, 2563: 78-82)

การเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะชีวิต สร้างเครือข่ายทางสังคม และปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาตนเองและสังคมต่อไปในอนาคต

สรุป

อย่างไรก็ตาม ในการที่จะทำให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถทำหน้าที่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงในหลายด้าน ทั้งในแง่ของหลักสูตร วิธีการสอน การใช้เทคโนโลยี และการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในสังคม บทความนี้จะนำเสนอภาพรวมของความสำคัญในการสนับสนุนและพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนในอนาคต โดยมุ่งหวังให้สถาบันการศึกษาเหล่านี้ยังคงเป็นเสาหลักสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของเยาวชนไทยต่อไป โดยขอเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนในอนาคต เพื่อให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถตอบสนองความต้องการของเยาวชนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวทางดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560: 230-235):

1. บูรณาการหลักธรรมกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ควรออกแบบหลักสูตรที่เชื่อมโยงหลักธรรมทางพุทธศาสนากับทักษะที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น
2. ใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลในการเรียนการสอน: นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสอน เช่น แอปพลิเคชัน วิดีโอออนไลน์ หรือเกมส์การเรียนรู้ เพื่อดึงดูดความสนใจของเยาวชนและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้
3. จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติและโครงงานที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง: ส่งเสริมให้เยาวชนได้นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ผ่านการทำโครงงานพัฒนาชุมชน หรือกิจกรรมจิตอาสา
4. สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและองค์กรต่างๆ: พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือองค์กรที่ทำงานด้านการพัฒนาเยาวชน เพื่อให้เกิดการบูรณาการความรู้และประสบการณ์
5. ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตั้งคำถาม: เปิดโอกาสให้เยาวชนได้ตั้งคำถาม อภิปราย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
6. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต: ปลูกฝังนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นฐาน

การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมตามแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถตอบสนองความต้องการของเยาวชนในอนาคต และยังคงบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. (2564). **สรุปผลการประกวดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ดีเด่น ประจำปี 2564**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวง วัฒนธรรม.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). **แผนแม่บทการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564).** กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). **นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ. (2564). **แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยุคใหม่.** นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). **การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิต หรือ การศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).

พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. (2562). **นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2564). **รายงานการวิจัยเรื่อง "แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์"**. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาบรรณาคาร.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). **หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิตและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). **รายงานประจำปี 2563: การพัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). **รายงานการศึกษาสถานการณ์การจัดการศึกษาในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์**.กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.